

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Yfirlit yfir fornleifarannsóknir 2016

Agnes Stefánsdóttir
Ásta Hermannsdóttir

2018

Ritstjórn

Agnes Stefánsdóttir
Ásta Hermannsdóttir

Ljósmyndir

Sjá myndaskrá aftast

Ljósmynd á forsíðu

Kirkjugarðurinn í Keflavík á Hegrnesi við lok uppgrftar
Ljósmynd: Guðný Zoëga

© 2018

Minjastofnun Íslands
Agnes Stefánsdóttir
Ásta Hermannsdóttir

Öll réttindi áskilin
ISBN 978-9935-9403-3-9

Minjastofnun Ísland

Suðurgata 39
101 Reykjavík
Ísland
(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Efnisyfirlit

1.	Inngangur	5
2.	Reykjavík og nágrenni.....	6
2.1	Krýsuvík - Undirhleðsla kirkju, greftrarholur fyrir festingar kirkju og kirkjugarðsveggir	6
2.2	Framkvæmdaefirlit við Bygggarða á Seltjarnarnesi	8
2.3	Könnunarskurðir vegna stækkunar urtagarðs í Nesi, Seltjarnarnesi	10
2.4	Fornleifarannsókn í Nesi við Seltjörn, bæjarstæði Móakots.....	12
2.5	Rannsókn á sniðum á horni Mýrargötu og Seljavegar í Reykjavík.....	14
2.6	Framkvæmdaefirlit á lóð Vesturgötu 18	16
2.7	Aðalstræti 2, Geysishús	18
2.8	Landssímareitur	19
2.9	Könnun mannvistarleifa austan Lækjar.....	21
2.10	Laugavegur 4-6.....	23
2.11	Fornar rætur Árbæjar.....	25
3.	Vesturland	27
3.1	Fornleifarannsókn á mannvistarlögum í hitaveituskurði í landi Stóru Drageyrar í Skorradal	27
3.2	Eftirlit með lagningu ljósleiðara í Bæjarsveit, Borgarbyggð.....	29
3.3	Arnarstapi – Commodity Entanglement – The archaeology of the danish trade monopoly	31
3.4	Miðvellir - Commodity Entanglement - The Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787	33
3.5	Hólahólar - Commodity Entanglement - The Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787	35
3.6	Identifying 15 th century sites in Snæfellsbær	37
3.7	Bjarnarhöfn.....	38
3.8	Helgafell – Klaustur á Íslandi.....	40
4.	Vestfirðir.....	41
4.1	Rannsókn á skipsflaki Melckmeyt í Flatey.....	41
4.2	Könnunarskurðir á Reykhólum í Austur-Barðastrandarsýslu	43
4.3	Könnunarskurðir vegna Örlygshafnar í Patreksfirði.....	45
4.4	Framkvæmdaefirlit í Aðalstræti á Patreksfirði.....	46
4.5	Hrafnseyri – Arnarfjörður á miðöldum	48
4.6	Auðkúla – Arnarfjörður á miðöldum	50
4.7	Könnunarskurðir í landi Neðra Hnífsdals	52
4.8	Investigation of charcoal-making pits at Kolgrafarvík, Árneshreppur	53

4.9	Könnun á eðli og umfangi minja í rofi í Sandvík á Ströndum	55
4.10	Strákey við Eyri í Kaldrananeshreppi	56
5.	Norðurland vestra.....	58
5.1	Bjarg í Miðfirði	58
5.2	Þingeyrar – borkjarnarannsóknir	60
5.3	Þingeyrar í Húnaþingi - Klaustur á Íslandi.....	62
5.4	Rannsóknarskurðir á 12 jörðum í Skagafirði - Colonization and Christianity: the development of Viking Age and medieval hierarchies in Skagafjordur, North Iceland	64
5.5	Borkjarnataka á Hegranesþingi - Colonization and Christianity: the development of Viking Age and medieval hierarchies in Skagafjordur, North Iceland.....	66
5.6	Colonization and Christianity: the development of Viking Age and medieval hierarchies in Skagafjordur, North Iceland - Kjarnaboranir	67
5.7	Fornbýli Landscape and Archaeological Survey on Hegranes (FLASH): The Archaeological Investigation of Erosion and its Effect on Social Processes in the Arctic	69
5.8	Uppgröftur kirkju og kirkjugarðs í Keflavík, Hegranesi.....	71
5.9	Eyðibýli og afdalir Skagafjarðar X.....	73
5.10	Framkvæmdaefirlit vegna hitaveitu í Fljótum.....	75
5.11	Eyðibýggð og afdalir Skagafjarðar – uppgröftur í kirkjugarði Sléttu, Fljótum	77
6.	Norðurland eystra.....	79
6.1	Möðruvellir – Klaustur á Íslandi	79
6.2	Frumdægur Akureyrar	81
6.3	Munkaþverá – Klaustur á Íslandi.....	83
6.4	Fornleifarannsókn í landi Narfastaða	85
6.5	Hofstaðagarðshorn.....	87
7.	Austurland	88
7.1	Stöð í Stöðvarfirði. Fornleifarannsóknir á skála frá 9. öld og fleiri rústum.....	88
8.	Suðurland	89
8.1	Kumlfundur við Eldvatn, Skaftártungu.....	89
8.2	Skarðssel í Landsveit	91
8.3	Keldur á Rangárvöllum – Klaustur á Íslandi	92
8.4	Skálholt. Nemendauppgröftur	93
8.5	Rúst í Hveradölum	95
9.	Reykjanes	96

9.1	Keflavíkurlflugvöllur. Deiliskipulag vestursvæðis - flugstöðvarsvæði.....	96
10.	Aðrar rannsóknir	98
	Myndaskrá	99

1. Inngangur

Samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012 veitir Minjastofnun Íslands leyfi til fornleifarannsókna sem hafa jarðrask í för með sér, setur reglur um veitingu leyfa og hefur eftirlit með þeim.

Í 11. lið 4. gr. Reglna nr. 339/2013 um veitingu leyfa til fornleifarannsókna sem hafa jarðrask í för með sér segir:

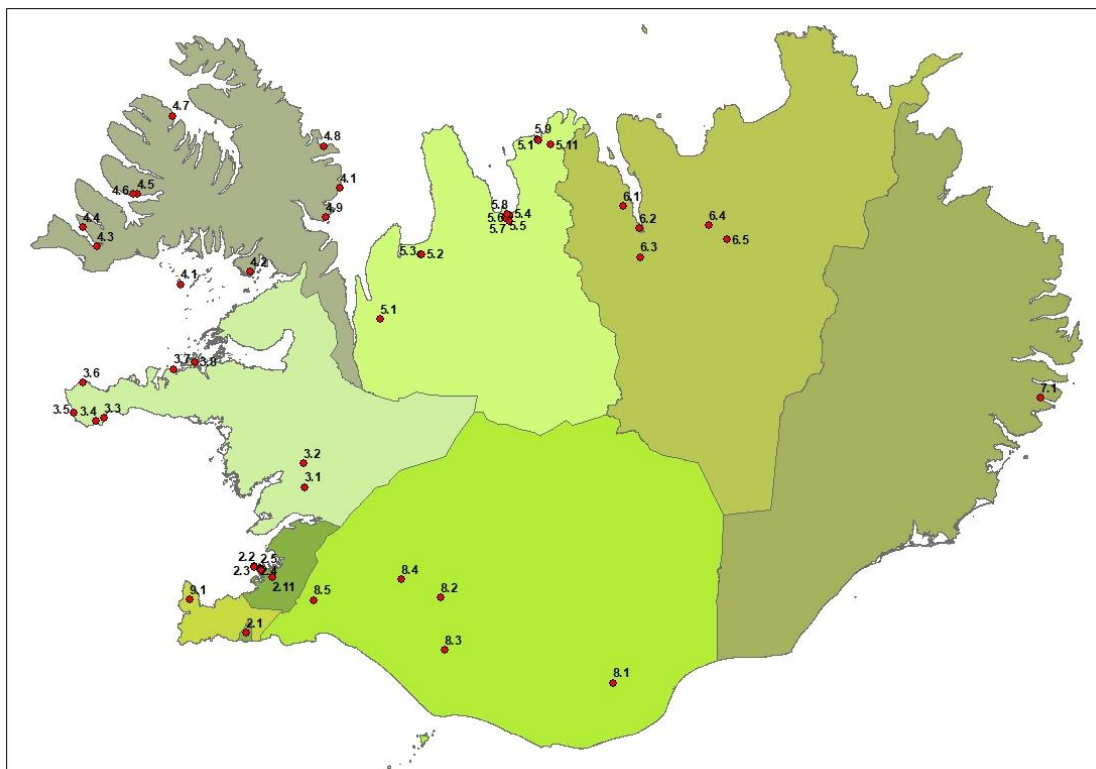
Að lokinni vettvangsrannsókn hvers árs skal skila inn til Minjastofnunar eyðublaði þar sem fram koma grunnupplýsingar um gang rannsóknarinnar það árið. Minjastofnun Íslands mun gefa út yfirlit yfir fornleifarannsóknir hvers árs sem byggir á þessum upplýsingum.

Nú hefur verið unnið úr þeim eyðublöðum sem bárust fyrir árið 2016 og má sjá fyrstu niðurstöður þeirra rannsókna sem veitt var leyfi til það ár hér á eftir.

Eru upplýsingar eyðublaðanna byggðar á vettvangsskrám en sérfræðigreiningum og úrvinnslu var ekki lokið. Þetta kemur að sjálfsögðu ekki í stað áfanga- eða lokaskýrslu hvernar rannsóknar fyrir sig.

Rannsóknirnar eru settar upp í kafla eftir minjasvæðum þannig að byrjað er á höfuðborgarsvæðinu og og farið réttisælis kringum landið og endað á Reykjanesi.

Dreifing rannsókna árið 2016 var nokkuð jöfn yfir alla landshluta að undanskildum Austurlandi og Reykjanesi þar sem einungis ein rannsókn fór fram á hvoru svæði. Rannsóknum á Vesturlandi fjölgaði hlutfallslega mest á milli ára, úr tveimur í átta, en fjölgun var einnig nokkur á Vestfjörðum og Norðurlandi vestra. Rannsóknir á Norðurlandi eystra voru nokkuð færri en árið 2015, eða fimm árið 2016 en 10 árið 2015.

Mynd 1. Rannsóknir á Íslandi árið 2016. Númerin vísa til kafla í skýrslunni.

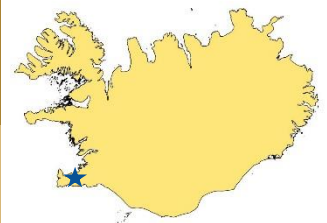
2. Reykjavík og nágrenni

Mynd 2. Krýsuvíkarkirkja. Yfirlit yfir kirkjugrunninn, horft í suðaustur. Ljósmynd: Heiðrún Eva Konráðsdóttir.

2.1 Krýsuvík - Undirhleðsla kirkju, greftarholur fyrir festingar kirkju og kirkjugarðsveggir

Leyfishafi: Katrín Gunnarsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Byggðasafn Hafnarfjarðar
Rannsóknarnúmer: 2016100099	Númer Þjóms: 2016-80
Staðsetning: A 349535 N 377484	Póstnúmer: 220 Hafnarfjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 31.10.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 15.12.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Engin endanleg niðurstaða er komin í rannsóknina þar sem verið hefur ekki enn verið klárað sökum tafa. Tilgangur rannsóknarinnar var að hafa eftirlit með framkvæmdum í Krýsuvík vegna fyrirhugaðrar undirhleðslu undir hina nýju kirkju. Eftirlit var haft með framkvæmdum verktaka á svæðinu. Annars vegar við hleðslu á vegg við suður- og austurhlíð kirkjugarðs sem er um 8 metra frá kirkjunni og hins vegar eftirlit með undirbúningsvinnu fyrir hleðslu undir kirkjunni.

Við gröft fyrir hleðslu veggjar við suðurhlíð kirkjugarðsins, sem tekinn var inn í brekku, kom í ljós snið sem teiknað var upp og ljósmyndað. Þrjú sýni voru tekin úr sniðinu. Í sniðinu fundust bein sem talin eru vera mannabein. Yngri öskuhaugur kom í ljós við suðvestur enda kirkjugarðsins og má ætla að hann sé frá þeim tíma er síðast var búið í Krýsuvík. Þegar Magnús Jónsson bjó í Krýsuvíkarkirkjunni eftir að kirkjan var afhelguð, á árunum 1930-1947. Allt lauslegt grjót og gróður var hreinsað af hleðslugólfi kirkjunnar. Teknir voru upp steinar sem tilheyrta eldri undirhleðslu kirkjunnar, hringinn í kring um

gamla kirkjugólfið, og jarðvegur undir þeim var skoðaður. Kirkjugarðsveggir voru mældir og teiknaðir upp.

Þegar grafnir voru skurðir meðfram hleðslugólfi kirkjunnar á norður- og suðurhlið komu í ljós veggir eldri kirkju sem hefur verið breiðari en kirkjan sem brann 2010. Má ætla að hleðslan sé frá kirkjunni sem byggð var árið 1841 samkvæmt heimildum, vistasía 30. ágúst 1841.

Framkvæmdir stöðvuðust um miðjan desember vegna veðurs. Enn á eftir að grafa holur fyrir festingum fyrir kirkjuna og hlaða undirhleðslur kirkjunnar. Óljóst er hvenær framkvæmdunum verður haldið áfram. Til stóð að nýja kirkjan yrði flutt á hleðsluna 2017 en það frestast þar til verkið verður klárað.

English Summary

The excavation has not yielded any final results on account of the project not being finished due to delays. The purpose of this year's work was to monitor the preparation for the foundation of the new church in Krýsuvík. Contractors were building walls on the south and east side of the cemetery, which is around 8 meters from the church, as well as preparing the foundations under the church.

While digging for the wall at the south side of the cemetery, which was in a hill, the profile was drawn and photographed. Three samples were taken from the profile. There were some bones in the profile that are thought to be human remains. A younger midden was found at the southwest end of the cemetery and it is presumed that it is from the last occupation period in Krýsuvík, when Magnús Jónsson lived in the church after it was deconsecrated, in the years 1930-1947.

All loose rocks and vegetation was cleaned from the church floor. Stones along the perimeter of the foundation of the older church were removed and the soil beneath them was inspected. The wall of the cemetery was measured and drawn.

While digging around the church floor on the north and south side of the church floor walls of an older church appeared. That church had been wider than the one that burned in 2010. It can be presumed that the walls are from the church that was built in 1841 according to church documents.

The project came to a halt in the middle of December due to weather conditions. The fixings and the foundations remain to be built. It is unclear when the construction will resume. The plan was to place the new church on the foundations in 2017 but has been delayed until the project is finished.

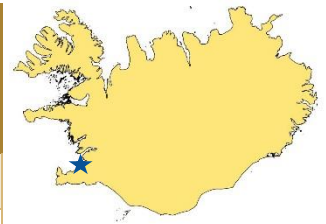

Mynd 3. Bygggarðar á Seltjarnarnesi, framkvæmdasvæði. Horft í norðaustur. Ljósmynd: Nicola Trbojevic.

2.2 Framkvæmdaefirlit við Bygggarða á Seltjarnarnesi

Leyfishafi: Nikola Trbojevic	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016080016	Númer Þjóms: 2016-59
Staðsetning: A 353775 N 410035	Póstnúmer: 170 Seltjarnarnes
Vettvangsrannsókn hófst: 16.08.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 16.08.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdaefirlit	Aðferð: uppgröftur

Fornleifaefirlit vegna framkvæmda við lagningu hjólastígs við suðurhluta bæjarhóls Bygggarðs á Seltjarnarnesi var unnið af Fornleifastofnun Íslands að beiðni Seltjarnarnesbæjar en um vinnuna við hjólastíginn sá Loftorka ehf. Framkvæmdasvæðið sem vaktað skyldi skv. fyrirmælum frá Minjastofnun Íslands var um 45 metra langt og breiddin um 2,5 metrar. Dýpt vegna jarðvegsskipta á þessum stað skyldi ekki vera meiri en um 0,40-0,45 metrar til að sem minnst rask yrði á mannvistarleifum.

Í ljós kom að svæðið var þegar allmikið raskað frá þeim tíma er vegurinn Norðurströnd var lagður en mannvistarleifar voru þó á þeim hluta svæðisins sem er næst bæjarhólnum.

Engin merki mannvirkja sáust í skurðinum en tvö ruslalög, móöskulög, voru skráð. Í smærri ruslalagi fundust skeljar og dýrabein, en varðveisla þeirra var slæm. Telja verður víst að þau mannvistarlög sem í skurðinum fundust tengist búsetu fólks í Bygggarði en ekki var hægt að aldursgreina mannvistarleifarnar sem í ljós komu á framkvæmdasvæðinu þar sem hvorki gjóskulög né gripir fundust.

English Summary

Archaeological monitoring of development-related machine-excavation was conducted at Bygggarður, Seltjarnarnes, by the Institute of Archaeology, Iceland, following an agreement with the municipality of Seltjarnarnes and the development company Loftorka.

The excavation at the development area implied removal of a ca. 45 m long strip of soil, ca. 2.5 m wide and ca. 0.45 m deep.

The excavation revealed that a large proportion of the site was already truncated by an earlier development work when foundations for the Norðurströnd street were laid down.

The excavation revealed only two unstructured midden deposits, both peat-ash rich.

The smaller deposit contained remains of crushed shell and decayed animal/fish bones.

The lack of finds and/or *in situ* tephra prevents the approximate dating of the deposits.

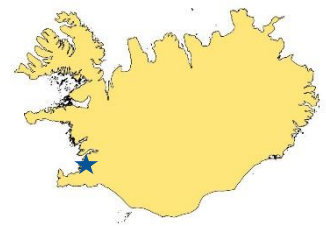
Still, owing to wider context of their location, they can probably be linked to the neighbouring farm mound of Bygggarður.

Mynd 4. Stækkun urtagarðs í Nesi á Seltjarnarnesi. Stærri skurðurinn grafinn niður í óhreyft. Engin merki um mannvist fundust. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.

2.3 Könnunarskurðir vegna stækkunar urtagarðs í Nesi, Seltjarnarnesi

Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 2016060061	Númer Þjóms: 2016-37
Staðsetning: A 353746 N 409532	Póstnúmer: 170 Seltjarnarnes
Vettvangsrannsókn hófst: 29.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 29.6.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið rannsóknarinnar var að kanna hvort minjar leyndust undir sverði vegna nálægðar við bæjarhólinn í Nesi og hina fornu kirkju sem stóð um 50 m norður af svæðinu. Áformað var að stækka urtagarð í útjaðri bæjarhólsins í Nesi. Grafnir voru tveir skurðir með gröfu. Lengri skurðurinn var 11 m á lengd, 1 m á breidd og 110- 130 cm á dýpt. Skurðurinn var tekinn horn í horn frá norðaustri til suðvesturs og náði yfir allt fyrirhugaða framkvæmdasvæðið. Hinn skurðurinn var mun minni eða um 2 x 1 m og var gerður þar sem fyrirhugað kennslusvæði á að vera.

Grafið var niður á óhreyft lag. Engar mannvistarleifar fundust í skurðinum ólíkt því sem fannst þegar rannsókn var gerð á svæðinu árið 2013. Greinilegt er að kálgarðurinn sem þarna var hefur verið plægður og hann stunginn upp

reglulega. Eina lagið sem fannst var um 1 m þykkt lag af hreyfðum jarðvegi úr kálgarðinum. Engin gjóskulög fundust vegna þess að jarðvegurinn var svo umsnúinn. Næsta lag var óhreyft lag af gömlum sjávarbotni. Sama var að segja um minni skurðinn sem tekinn var þar sem kennslusvæðið á að vera. Engar minjar eða mannvistarlög verða því fyrir röskun vegna framkvæmda við stækkun urtagarðs í Nesi við Seltjörn

English Summary

The research was made because of plans to expand a botanic garden at Nes. The garden is located on the border of the farm mound at Nes and close to the location of a church in the past.

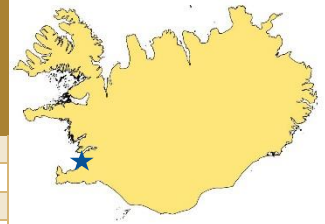
The two test trenches were made with an excavator. The longer one 11 m long, 1 m wide and 110- 130 cm in depth. The test trench was made diagonally from north-east to south-west and covered the entire area where the expansion of the botanic garden was planned. The second trench, much smaller, 2 x 1 m and was made in an area where a teaching area is planned. The trench was dug down to an undisturbed layer. No cultural layers were found in either trench. It was clear that the soil down to one meter was disturbed most likely because of an old potato field that was there for a long time.

Mynd 5. Móakot í Nesi á Seltjarnarnesi. Uppgriftarsvæðið við lok uppgriftar 2016. Myndin er tekin úr flygildi í norðausturátt. Ljósmynd: Gísli Pálsson.

2.4 Fornleifarannsókn í Nesi við Seltjörn, bæjarstaði Móakots.

Leyfishafi: Sólrún Inga Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2015040125	Númer Þjóms: 2016-21
Staðsetning: A 353755 N 409714	Póstnúmer: 170 Seltjarnarnes
Vettvangsrannsókn hófst: 11.5.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 3.6.2016
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Markmið rannsóknarinnar er að afla upplýsinga um efnismenningu hjáleigu frá 18. öld og veita fornleifafræðinemum uppgriftarreynslu, en uppgröfturinn er hluti af námi þeirra í fornleifafræði við Háskóla Íslands. Við uppgröftinn árið 2016 var eitt mannvirki fjarlæggt (bygging B) á NV-hluta uppgriftarsvæðisins en undir því komu í ljós önnur mannvirki; bogadregin veggjahleðsla [97] og önnur eldri hleðsla [98] sem gengur inn í hleðslu [97], einnig ferhyrnd bygging (D) sem gengur undir í N- og V- sniði uppgriftarsvæðisins. Ásamt þessu var veggur grafinn fram sem tilheyrir bæði byggingu A og C en byggingarnar liggja í sömu stefnu. Í honum er að finna töluvert magn af gjósku úr Kötlu frá árinu 1500. Eldri mannvirkin sem komu í ljós í ár eru með aðra stefnu en yngri húsin og er búist við að eldri byggingar liggja undir sverði norður af uppgriftarsvæðinu. Upp við norðurbakkann, í grennd við raskaðar steinahleðslur, kom í ljós snældusnúður úr steini (grágrænn, mögulega úr Esjunni). Slíkir snældusnúðar finnast oftast í eldri mannvistarlögum, frá miðöldum eða víkingaöld. Einnig fundust nokkur úrgangslög, eða ruslalög sem innihéldu mikið magn af dýrabeinum, mest var þó úr fiski, ásamt bláskel, skeljahismi, rónöglum og önglum. Aðrir gripir sem fundust eru tvær sexhyrndar bláar glerperlur, naglar, koparhnaппur með munstri, gjall, gler, bæði úr víNFLöskum og rúðugler, leirker; hvítleir - ýmis brot úr ílátum, rauðleir - fótur af potti, brot af kakelofni o.fl. og steinleir - brot úr smyrslabaukum. Einnig krítarpípubrot og koparþynnur.

Út frá mannvirkjum og gripum að dæma er greinilegt að minjar á bæjarstæði Móakots eru eldri en greint er frá í rituðum heimildum og stefnt er að áframhaldandi rannsókn á bæjarstæðinu á næstu árum.

English Summary

The aim of the research is to gather information on the material culture of a tenancy in the 18th century as well as give archaeology students at the University of Iceland excavation experience, the excavation being a part of their study at the University. One structure was removed this year, structure B - which was contemporary with the later phase of building, C. After removal of structure B a number of older turf wall structures were revealed; one with a circular shape [97] and two of an earlier date [98]. [98] shares the same alignment as building D - a square structure that lies beneath building B. All are situated in the NW part of the excavation area and some seem to extend north and west beyond the limit of excavation, and amongst the disturbed remains of yet another stone structure (yet to be examined). Close to this structure a stone spindle whorl was found, the material of which is possibly derived from the mountain of Esja in Kjalarnes, about 10 km north of Reykjavík. Usually this type of stone spindle whorls is to be found in contexts from earlier periods in Iceland, i.e. from the Middle Ages or the Viking Age.

The connection between structure A and C was also established. These share a turf wall containing tephra from Katla 1500.

Extensive shell-and fishbone deposits were excavated that included iron rivets, nails and fish hooks. Other artifacts unearthed this year were two blue hexagonal glass beads, copper plates, a button with a flower decorative pattern, slag, clay pipes, glass - both window and bottle and a number of different types of ceramics: redware of various kinds - e.g. glazed stove fragments and a foot from a tripodal pot, whiteware: various 19th and 18th century vessels and stoneware ointment jars.

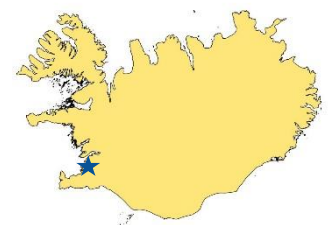
It is evident that the archaeological remains at Móakot go further back in time than reported in the written records about the farm. Further investigation will be carried out at the site in the following years.

Mynd 6. Ruslalög ofan á torfi og grjóti í norðursniði, undir Mýrargötu í Reykjavík. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.

2.5 Rannsókn á sniðum á horni Mýrargötu og Seljavegar í Reykjavík

Leyfishafi: Vala Garðarsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: VG-fornleifarannsóknir
Rannsóknarnúmer: 2016070030	Númer Þjóms: 2016-50
Staðsetning: A 356454 N 408792	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 9.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 11.7.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: hreinsun sniðs

Markmið rannsóknarinnar var að kanna hvers eðlis þau mannvistarlög voru sem komu í ljós við framkvæmdir á svæðinu. Steypubrot og grágrýtisbrot frá fyrri framkvæmdum voru víða og töluvert af nútíma efni sem tilheyrðu framkvæmdum frá miðri síðustu öld. Það sem eftir var af fornleifum sást í norðursniði undir Mýrargötu og geta verið frá 18. öld eða jafnvel eldri. Heimildir eru til um torfbæ á þessu svæði frá þessum tíma, ásamt minni mannvirkjum er honum tilheyrðu. Ummerki þessara mannvirkja sjást í sniðinu ásamt þeim mannvistarlögum er því húshaldi fylgdi þ.e. rusla- og öskulög sem innihalda að mestu steinkol og kol, brenndan mór, ösku, skeljabrot, dýrabein, gjall o.þ.h. lífræn efni. Þessi svokölluðu ruslalög eða ruslahaugur er annar fasi ofan á torfvegg sem að öllum líkindum hefur verið hluti af bænum sjálfum eða útihúsi er honum tilheyrði. Þó er erfitt að fullyrði eitt né neitt þrátt fyrir að sniðið birti þessa mynd. Frekari opnun þyrfti að eiga sér stað til að staðfesta hlutverk torfveggjarins nánar. Því er mikilvægt að rannsaka svæðið undir Mýrargötu ef áætlað er að fara í framkvæmdir þar í framtíðinni.

English Summary

The main purpose was to investigate the nature of the cultural layers exposed during building constructions on the site called Nýlendreitur. The profile facing the so called Nýlendreitur (a construction site) under Mýrargata showed cultural layers probably dating back to the 18th century. According to written sources a known 18th century farmstead was in the vicinity, as well as smaller buildings belonging to the household. The midden layers in the profile as well as turf bits and indication of a smithy support that history.

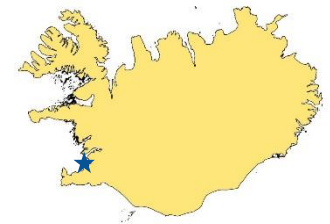

Mynd 7. Vesturgata 18 í Reykjavík, framkvæmdasvæðið. Horft til norðausturs. Ljósmynd: Nikola Trbojevic.

2.6 Framkvæmdaefirlit á lóð Vesturgötu 18

Leyfishafi: Nikola Trbojevic	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016070063	Númer Þjóms: 2016-56
Staðsetning: A 356765 N 408561	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 2.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 8.8.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdaefirlit	Aðferð: uppgröftur

Fornleifaefirlit vegna framkvæmda á lóð Vesturgötu 18 var unnið af Fornleifastofnun Íslands ses. að beiðni Mannverks. Framkvæmdasvæðið var um 126 m². Þegar svæðið var opnað og jarðvegur fjarlægður komu í ljós leifar steinsteypts mannvirkis og enn eldri leifar öskuhaugs. Mannvirkið var um 0,5 m undir yfirborði og var umfang þess um 64 m². Þessi bygging er ekki talin eldri en frá miðri 20. öld.

Öskuhaugur, sem er eldri en steinsteypta mannvirkið, kom í ljós á suðausturhluta svæðisins. Öskuhaugurinn samanstendur aðallega af móöskulögum og var nokkurra sentímetra þykkur. Í honum fundust nokkrir gripir s.s. gler, leirker og þakflísar úr steini en alla þessa gripir má tímasetja innan tímabilsins frá seinni hluta 19. aldar til fyrri hluta þeirrar 20.

English Summary

Archaeological monitoring of development-related machine excavation at Vesturgata 18 was carried out by the Institute of Archaeology, Iceland upon the request of Mannverk. The excavated area was approximately 126 m². The removal of the ground layer revealed an extensive modern concrete-built architectural feature and the remains of a peat-ash rich deposit.

The concrete-built feature was identified at the approximate depth of ca 0,5 m and it covered an area of ca. 64 m². This feature may be dated to the mid- to late-20th century.

Peat-ash rich deposit, few centimetres thick and older than the concrete feature, was identified in the south-east corner of the area. Few finds were identified in this layer (e.g. glass, roof-slate stones and ceramics) which can be dated to late 19th/early 20th century.

Mynd 8. Aðalstræti 2 í Reykjavík. Framkvæmdasvæðið að lokinni rannsókn. Horft í norðvestur.
Ljósmynd: Nicola Trbojevic.

2.7 Aðalstræti 2, Geysishús

Leyfishafi: Hildur Gestsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016030060	Númer Þjóms: 2016-02
Staðsetning: A 356861 N 408422	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 6.4.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 14.4.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Framkvæmdaefirlit við Aðalstræti 2, Reykjavík. Eftirlitið var haft í þeim tilgangi að fylgjast með framkvæmdum og bera kennsl á, skrá og grafa upp, ef til þess kæmi, mannvistarlæg á framkvæmdasvæðinu. Framkvæmdasvæðið lá fast norðan við húsið, var 5 x 16m (c 80m²). Niðurstaða rannsóknarinnar var að svæðinu hafði verið mikið raskað af fyrri framkvæmdum og lögnum, auk þess sem trjárætur höfðu raskað suðausturhluta svæðisins. Eina mannvistarlagið sem skráð var, var 25 cm þykkt móöskulag í norðvesturhorni uppgriftarsvæðisins.

English Summary

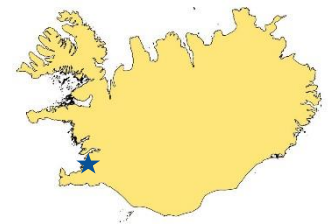
A monitoring of development-related machine-excavation north of Aðalstræti 2 (on the corner of Aðalstræti and Vesturgata, Reykjavík), was undertaken in order to identify, record and if necessary excavate eventually uncovered archaeological features. The excavation area (oriented NW-SE) was c. 80 m² (c 5 x 16 m). The excavation revealed that the area was already heavily disturbed by a fairly recent development work. In addition the south-eastern part of the area was also heavily disturbed by tree-roots. In brief, no substantial, structural archaeological features were identified or noticed in the excavated area. The excavation revealed only few deteriorated unstructured layers and deposits of different kinds. Most noteworthy of those was (at some places up to 25 cm thick) peat-ash layer, positioned in the N-NW corner of the area, c. 70 cm beneath the surface. The layer extended further towards north, outside of the boundaries of the area and its remains were clearly visible at the end of excavation in the N-NW profile of the area.

Mynd 9. Ruslalög ofan á torfi og grjóti í norðursniði, undir Mýrargötu í Reykjavík. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.

2.8 Landssímareitur

Leyfishafi: Vala Björg Garðarsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: VG Fornleifarannsóknir
Rannsóknarnúmer: 2015110030	Númer Þjóms: 2015-79
Staðsetning: A 356876 N 408279	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 1.2.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 1.7.2017
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Vegna fyrirhugaðra framkvæmda á svæðinu var grafið á fjórum svæðum við Landssímahúsið svokallaða við Kirkjustræti. Uppgraftarsvæðið var um 1700 m² og var svæðið skilgreint svo: Kirkjustræti að sunnanverðu, Thorvaldsensstræti að austanverðu, Fógetagarður að vestanverðu og Vallarstræti að norðanverðu. Svæðinu var skipt upp í A, B, C og D hluta. A og B – Kirkjustræti frá Fógetagarði að Thorvaldsensstræti, C - frá Aðalstræti 7 að Vallarstræti 4, D - Gamli Kvennaskólinn (NASA). Öll svæðin voru verulega röskuð en á þeim fundust minjar frá fyrstu tíð til nútíma.

Svæði A: Vestast á svæði A var hluti Víkurkirkjugarðs og voru þar grafnar upp 32 grafir með 32-60 einstaklingum. Að auki voru hundruðir mannabeina í róti og hreyfðum jarðlögum.

Veggjarbrot og mannvistarleifar ásamt gripum og dýrabeinum frá fyrstu tíð voru fyrir í jörðinni áður en greftrun í Víkurkirkjugarði hófst. Ekki er hægt að segja með vissu eins og staðan er í dag, hvers eðlis þau mannvirki eða mannvistarleifar eru, ítarrannsóknir og úrvinnsla mun vonandi skýra eðli og umfang þeirra betur. Bendir ýmslegt til þess að um verkstæði sé um ræða er gæti tengst vinnslu á ull, vefnaði og/eða skyldu handverki en ótímabært að greina nánar frá að svo stöddu. Mörk kirkjugarðsins voru greinileg og var hann um 50% af svæði A- Austan við hann líkt og annarsstaðar voru mannvirki og

mannvistarlög víða rofin. Mannvistarleifar frá upphafi landnáms til 20. aldar voru á þessu svæði. Þykir nokkuð ljóst að þau mannvistarlög sem aldurgreind eru aftur til 9. aldar voru utandyra þar sem opið svæði hefur verið- skepnuhald t.a.m.

Svæði B: Þar var tún- og/eða bæjargarður frá landnámsöld. Þessi garður, líkt og aðrar minjar á svæðinu er rofin víða en ljóst þykir að um garðlag er að ræða. Liggur hann í austur/vestur að Thorvaldssenstræti – en tekur sveig til norðurs- en þar sem grunnur íveruhús apótekarans var reist á horninu við Kirkjustræti árið 1832 - er ómögulegt að segja hversu austur- eða norðarlega hann náði. Minjar frá því 1700-1900 voru á svæðinu en verulega raskaðar. Heimildir um mannvirki frá 18. og 19. öld, stangast ekki á við fornminjarnarnar.

Svæði C: Líkt og önnur svæði, var verulega raskað. Minjar frá fyrstu tíð til nútíma: utandyra verk- og vinnslusvæði frá 9/10.öld - Gripir benda m.a. til járnvinnslu og útgerðar. Yfir 10 stk af bátasaumi fundust á svæðinu ásamt sleggjum, brýnum, hefðbundnum járnöglum, kvarnasteinsbrot, hverfisteinsbrot, tinnur og fleira. Miðaldaminjar virðast hafa verið á svæði C en þær eru of brotakenndar til þess að draga ályktun sem stendur. Hleðsla frá tímum Innréttinganna var vestast á svæðinu ásamt húsagrunni frá 1882. Svæði D var innanhúss í NASA og fundust þar mannvistarlög og mannvirkjaleifar, m.a. brunnur.

English Summary

Part of Víkurkirkjugarður dated back to the 16th -18th century was excavated. The area was quite disturbed due to later constructions. The cemetery was excavated from February 2016 until August 2016 (area A). 32 graves diagnosed. Partially undisturbed graves were 22 in total. The total number of individuals buried in this part of the cemetery is still unknown.

Cultural remains dated back to the settlement period were also excavated in area A. Those cultural remains were probably a part of a larger household or settlement area related to larger site already known from previous excavations in the vicinity. The preliminary research indicates a small building and a boundary wall/enclosure, a pathway laid with large flat stones. Artefacts dated back to 9th century suggest processing of garments, clothing, sails and other related fabrics on site. Further research will hopefully give us better understanding of the suggested activity area.

Area B- like all others, was badly disturbed due to later constructions.

Cultural remains dated from 9th -19th century was excavated. The first period of Reykjavíkur Apótek, the first pharmacy in Reykjavík was located on this site. The oldest from 1832 according the written record. Remains from 13th -17th century were impossible to interpret due to lack of preservation. Remains from 9th century were similar to the ones found in the vicinity- Boundary wall and enclosure related to farming and grazing was excavated on the southern and eastern part of the site.

Area C- This area, like all the others, was badly disturbed. Remains dated from 9th -19th century were excavated. Building from 1882 with basement disrupted the majority of the older remains.

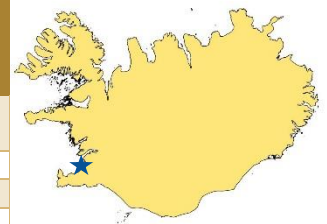
Remains from the 17th century which are believed to be a part of Skúli Magnússon company called “Innréttingar” founded in 1715 were found, a working area which preliminary research indicates processing of marine material, craftworking and iron processing dated back to the 9th-13th century.

Mynd 10. Borkjarni úr nyrðri hluta MR túnsins í miðbæ Reykjavíkur. Í kjarnanum má sjá torflag. Ljósmynd: Lísabet Guðmundsdóttir.

2.9 Könnun mannvistarleifa austan Lækjar

Leyfishafi: Lísabet Guðmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016060027	Númer Þjóms: 2018-88
Staðsetning: A 357074 N 408129	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 21.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 18.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: borun

Upphaf verkefnisins má rekja til rannsóknar sem fram fór á lóð Lækjargötu 10-12, þar komu í ljós mannvirki frá 10. til 11. öld ásamt yngri minjum. Sá fundur leiddi til þess að endurhugsa þarf búsetumynstur Reykvíkinga á fyrstu öldum Íslandsbyggðar og gera má ráð fyrir að búseta leynist mun víðar en áður var talið. Rannsókn þessi fellst í því að kanna óbyggð svæði í Kvosinni og holtunum að austan- og vestanverðu. Í fyrsta hluta verkefnisins voru svæði könnuð austan Lækjar.

Rannsóknarsvæðið afmarkaðist af Mæðragarðinum, túninu fyrir framan Menntaskóla Reykjavíkur og syðsta hluta Bakarabrekkunnar. Jarðvegsbor var notaður til að bora fyrir jarðvegskjörnum sem gefa til kynna hvort mannvist sé að finna undir sverði. Í flestum kjörnum var mannvist að finna en hún var mismikil. í Bakarabrekkunni var lítið um mannvist að austanverðu en að vestanverðu voru torflög mögulega með landnámslaginu í. Hins vegar ber að taka þær niðurstöður með varúð þar sem miklar framkvæmdir áttu sér stað við breikkun Lækjargötu árið 1949 sem kunna að hafa raskað svæðinu alfarið. Í túninu fyrir framan MR fundust tvö svæði þar sem mannvirki kunna að hafa verið. Í norðurenda voru torfrík lög sem hægt var að aldursgreina bæði fyrir og eftir 1500. Að sunnanverðu voru einnig torfrík lög með 1226 gjóskunni í torfi og í einum kjarna var 1500 gjóskan yfir torfinu. Bæjarstæði Stöðlakots er í um 50 m fjarlægð frá þessum mannvistarleifum og þær gætu bent til þess að hjáleigan sé eldri en áður var talið. Það væri verðugt rannsóknarefni að aldursgreina hjáleigur Víkur og kanna hvort hægt sé að rekja aldur þeirra til miðalda.

Í Mæðragarðinum hefur að öllum líkindum verið blautt tún og fundust ekki ummerki um byggð á því svæði. Hins vegar voru ruslalög í suðurenda garðsins sem ekki var hægt að aldursgreina auk þess var ekki í öllum tilfellum hægt að bora niður á óhreyfðan jarðveg. Í miðjum garði var áður Skálholtslind en ekki er vitað hvort hún hafi verið þar frá landnámi. Ef svo hefur verið þá kann staðsetning lindarinnar að hafa haft með það að gera hvar skálanum var valinn staður.

Þessi rannsókn gefur til kynna hvar áður óþekkt mannvist og mannvirki eru að finna. Auk þess gefur hún vissa hugmynd um hvernig umhverfið var og hefur breyst í gegnum tíðina. Til að mynda hefur svæðið fyrir framan Menntaskóla Reykjavíkur blásið á einhverjum tímamarki en nyrsti og og syðsti hluti þess varðveist vegna mannvirkjanna sem þar stóðu.

English Summary

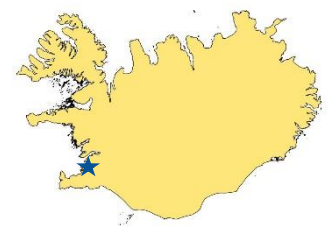
The aim of this research was to core unbuilt areas in the centre of Reykjavík to map the settlement area and younger remains. The research area was bordered by Mæðragarður in the south, Bakarabrekkan in the north, and the garden in front of Menntaskóli Reykjavíkur in the middle. A probe was used for coring and occupational layers were found in most of the cores. In the Bakarabrekka area the evidence for occupation was scarce due to construction work in 1949. In the area west of Menntaskólinn í Reykjavík two areas were found to be rich with turf, possibly from structures. The areas could be dated to both before 1500 and after. That does suggest that occupation was either there or close by prior to the fall of the 1500 tephra and also after. In Mæðragarður the soil was very wet and stiff so it was almost impossible to push the probe through the soil but midden layers were identified. In the middle of the garden was a spring called Skálholtslind, if it has been there since the settlement it could have been one of the reasons why the long-house was situated in modern day Lækjargata.

Mynd 11. Raskaðar leifar móösku og grjóthleðslu. Horft í vesturátt, að Laugavegi 2. Ljósmynd: Sólrún Inga Traustadóttir.

2.10 Laugavegur 4-6

Leyfishafi: Ragnheiður Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Antikva ehf.
Rannsóknarnúmer: 2016020011	Númer Þjóms: 2016-93
Staðsetning: A 357317 N 408135	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 04.02.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 04.02.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdaefirlit	Aðferð: könnunarskurðir

Við vettvangsrannsókn fundust afar brotakenndar minjar beint undir malbiki en sennilega hafa öll ummerki um eldri minjar horfið þegar húsið á Laugavegi 4-6 var byggt á sínum tíma. Við rannsóknina kom í ljós fokmold með örlitlum kolaleifum, rusla- og móöskulög, sennilega frá 20. öld en þau voru afar blönduð. Í þeim var m.a. steinnull, þakflísar og steinkol. Einnig sáust raskaðar grjóthleðslur með stefnuna austur-vestur en þær gætu hafa verið hluti af húsagrunni eða gerði. Afar stutt er niður á náttúrulega klöpp á þessu svæði eða um 60-70 cm þar sem er dýpst.

English Summary

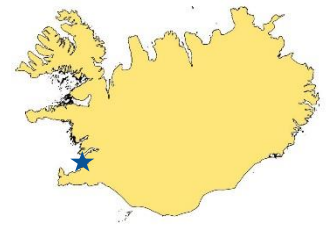
During excavation the site Laugavegur 4-6 revealed very fragmented remains. Traces of older remains likely disappeared when the house at Laugavegur 4-6 was built. The excavation revealed a wind-blown layer with some coal remains, a midden layer probably from the 20th century, a small peat ash layer that was disturbed by mineral wool, and a stone foundation (facing east-west) of a building or a boundary wall of some sort. The remains were mostly disturbed and difficult to make any sense out of the fragmented archaeology. Midden layers were on top of the stone foundation and the peat ash layer had been disturbed by a hot water supply pipe. There was also a cemented plate over the stone foundation and the peat ash layer. The bedrock in this area lies quite shallow or about 60-70 cm deep.

Mynd 12. Árbær í Reykjavík. Yfirlitsmynd af skurði 1 tekin í vesturátt. Ljósmynd: Margrét Björk Magnúsdóttir.

2.11 Fornar rætur Árbæjar

Leyfishafi: Sólrún Inga Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: N/A
Rannsóknarnúmer: 2016060078	Númer Þjóms: 2016-42
Staðsetning: A 362653 N 404777	Póstnúmer: 110 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 27.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 30.10.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið vettvangsrannsókna var að staðsetja minjar á gamla bæjarstæði Árbæjar (innan túngarðs skv. túnakorti frá 1916) og ekki fjarlægja nema efstu yfirborðslögin. Grafnir voru fimm könnunarskurðir á bæjarstæðinu þar sem grunur lék á að finna mætti mannvirki frá mismunandi tímum og öskuhaug bæjarins. Í öllum skurðunum var að finna fornleifar.

Helstu niðurstöður vettvangsrannsókna á bæjarstæði Árbæjar eru eftirfarandi: Skurður 1 (1 x 8,30 m) - Mikið af grjóti kom í ljós sem er sennilegast úr púkki og veggjum hlöðu sem stóð á þessum stað til ársins 1949 þegar hún fauk. Grjótið var teiknað upp og mælt en ekki fjarlægt.

Skurður 2 (1 x 5 m) - Vatnsinntak og fyllingar í tengslum við það sem var lagt á árunum 1969-74. Þegar fyllingarnar höfðu verið fjarlægðar í miðjum skurðinum, á um 1,5 m dýpi, kom í ljós neðst í vesturenda skurðarins steinhleðsla og enn neðar í norðursniði kom í ljós 15 sm þykk torfhleðsla með landnámsgjósku.

Miðaldalagið (frá árinu 1226) liggur yfir báðum þessum hleðslum. Einnig var steinhleðsla ofarlega og austast í skurðinum og tilheyrir hún sennilega húsum sem sjást á túnakorti (1916). Greinilegt er að gerð og frágangur við vatnsinntakið hefur raskað þeirri byggingu vestan við hleðslurnar.

Skurður 3 (1 x 7 m) - Öskuhaugur kom í ljós grunnt undir yfirborði sem samanstendur af ljósrauðum móöskuleifum, kolum, ösku og brenndum beinum. Einungis var grafið niður að öskuhaugnum og því engin jarðlög fjarlægð. Við hreinsun komu þó í ljós nokkrir gripir; borðhnífur úr jární með skafti úr við og kopar, dýrabein og lítill pinni úr steini. Haugurinn er um 1,5 - 2 m hár og hátt í

15 m í þvermál (séð út frá yfirborði). Öskuhaugurinn er sennilegast raskaður að hluta þar sem smíðja var byggð inn í hauginn austantil á árunum 1962/63. Skurður 4 (1 x 5 m) - Skurðurinn var tekinn í hól upp við kirkjugarðsvegginn (byggður 1962/63) en efst í skurðinum er að finna raskaðar torfleifar, annars vegar með Miðaldagjóskenndi (frá 1226) og hins vegar torfskellur með Kötlu 1500. Neðar í skurðinum var að finna torfvegg með grjóthleðslu sem innhélt einungis Miðaldagjóskenndu. Suður af veggnum var gólf sem tekin voru tvö sýni úr. Byggingin sem veggurinn og gólfíð tilheyrir er talin tengjast dýrahaldi á bænum.

Skurður 5 (1 x 5 m) - Torf- og grjóthlaðinn veggur með gjósku úr Kötlu frá árinu 1500. Neðar í skurðinum var að finna smá móöskudreif í foklagi og neðst var töluvert magn af Kötlu 1500 *in situ*. Veggurinn er talinn vera gerði eða túngarður.

Niðurstöður vettvangsrannsókna sýna að Árbær á sér mun lengri sögu en ritaðar heimildir greina frá, þ.e. 15. öld, en minjarnar í skurði 2 eru greinilega frá því fyrir 1226 og gæti eldri hleðslan (með LNL) jafnvel verið frá 10. öld.

English Summary

Five test trenches were made within the infield boundaries of the Árbær farm mound, (according to a map of the farm from the year 1916- Túnakort) with the purpose of locating archaeological remains within the mound. Archaeological remains were discovered in all five trenches, but only top layers and/or disturbed layers were removed. The results were as follows:

Trench 1 – Stone foundation of a barn that was swept away by strong winds in 1949.

Trench 2 – Turf and stone structures from various time periods. Stone wall that belongs to farm buildings from the 20th century. Two walls clearly date to an earlier period – situated below the 1226 tephra *in situ*. The lower and older wall (only visible in the northern profile of the trench) contains the settlement tephra and is approx. 15 cm thick. The later wall is in the bottom of the trench and contains four stones, one slightly disturbed from later activity in the area.

Trench 3 – The old midden. A knife with wooden and copper handle was retrieved at the top of the midden. Other artefacts were copper plates of unknown origin, glass and animal bones – some burnt. No deposits were removed, the top surface of the midden was only cleaned and recorded. It could be about 15 m in diameter and 1,5 -2 m in depth. A 20th century smithy has been built slightly into the midden at the south end so some part of it is most likely disturbed.

Trench 4 – Turf wall with tephra from the year 1226 and floor. Floor samples were taken for further analysis to determine the purpose of this building, which is probably an out-house of some sort, for animal keeping.

Trench 5 – Turf wall with traces of tephra K-1500. Most likely an enclosure for animals. On a lower level small amount of peat ash and charcoal were recorded and at the lowest point of the trench (south end) is Katla 1500, *in situ*.

The earliest written sources about the farm date to 15th century but the archaeological remains in trench no. 2 clearly show that there were buildings there sometime before AD 1226, possibly dating even back to the 10th century.

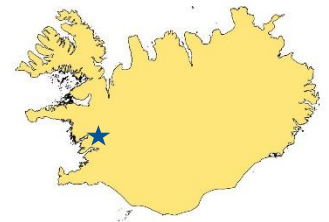
3. Vesturland

Mynd 13. Mannvirki 2 í hitaveituskurði í landi Stóru Drageyrar í Skorradal. Ljósmynd: Lísabet Guðmundsdóttir.

3.1 Fornleifarannsókn á mannvistarlögum í hitaveituskurði í landi Stóru Drageyrar í Skorradal

Leyfishafi: Lísabet Guðmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016050085	Númer Þjóms: 2016-32
Staðsetning: A 378487 N 448706	Póstnúmer: 311 Borgarnes
Vettvangsrannsókn hófst: 6.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 14.6.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Í maí 2016 var grafinn skurður fyrir nýrri hitaveitulögn í landi Stóru Drageyrar í Skorradal. Skurðurinn lá í gegnum tún og norðurjaðar bæjarhóls Stóru Drageyrar og var alls um 200 m. Skurðurinn var grafinn án vitneskju Minjastofnunar og létu fornleifafræðingar sem áttu leið um svæðið vita af framkvæmdunum. Í kjölfar þess fór starfsmaður Minjastofnunar á svæðið, stöðvaði framkvæmdir og krafðist rannsóknar á þeim mannvistarleifum sem komið höfðu fram í skurðinum.

Mannvistarleifar voru sýnilegar í stórum hluta skurðarins og voru þau hvað þéttust í jaðri bæjarhólsins og áfram til vesturs. Tvö mannvirki, sem engin merki sást um á yfirborði, komu í ljós í skurðinum. Mannvirki 1 er útihús sem reist var á grunni eldra mannvirkis sem kann að hafa verið íveruhús. Mannvirki 2 er lítil bygging með eldstæði en hlutverk þess er óþekkt. Ekki var unnt að aldursgreina minjarnar þar sem ekki voru gjóskulög til staðar. Miðað við afstöðu jarðlaga og gripa er ljóst að yngstu minjarnar eru frá 19. til 20. öld en aldur eldri minja er óvís.

English Summary

In May 2016 a trench was dug for hot water pipes through the land of Stóra Drageyri, Skorradalur. The trench was dug through the home field and northern edge of the farm mound and was in total 200 m. An archaeologist happened to be in the area and spotted the ongoing construction work. The archaeologist contacted Minjastofnun and it became evident that the Agency had not been informed about the imminent construction work in the area. The work was stopped and archaeologists were called on site to conduct research on the archaeology visible in the section of the trench.

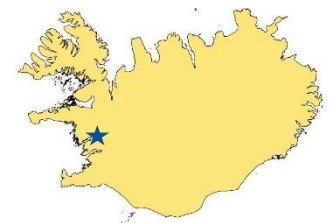
Occupational layers were visible in large part of the trench but were densest at the edge of the farm mound and to the west. Two buildings could be seen in the section of the trench. Building one was an outhouse which was built on top of an older structure. Building two was a small building with a hearth but it is not known what it was used for since only small part of it was excavated. The buildings are most likely from the 19th and 20th century but it was not possible to establish the age of the older structures that were visible in the trench.

Mynd 14. Opinn skurður í nágrenni Bæjarkirkju í Borgarfirði. Ljósmynd: Kevin Martin.

3.2 Eftirlit með lagningu ljósleiðara í Bæjarsveit, Borgarbyggð

Leyfishafi: Kevin Martin	Fyrirtæki/stofnun: N/A
Rannsóknarnúmer: 2017020106	Númer Þjóms: 2017-74
Staðsetning: A 378012 N 460355	Póstnúmer: 311 Borgarbyggð
Vettvangsrannsókn hófst: 6.12.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 8.12.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Vegna lagningar ljósleiðara í Bæjarsveit gerði Minjastofnun þá kröfu, að undangenginni fornleifaskráningu á framkvæmdasvæðinu, að haft væri eftirlit með framkvæmdinni á tveimur stöðum: við Bæjarkirkju og Hellur. Niðurstöður eftirlitsins voru eftirfarandi:

Bæjarkirkja. Gamall rafmagns- og símaskurður var endurgrafinn eftir Bæjarvegi (5120). Skurðurinn var 0,70 m á breidd og dýptin var frá 0,40-0,60 m.

Jarðvegurinn var laus möl og sandrík. Engin mannvistarlög sáust á meðan á greftrinum stóð. Nokkrir nútíma hlutir fundust í uppfyllingunni þar með talið glerflöskubrot, keramikbrot og beinbrot, talið vera af dýri. Einn fornleifafundur var í uppfyllingunni í skurðinum og var það leirkersbrot úr íláti. Allir munir fundust á minna en 0,25 m dýpi og eru ekki taldir vera í samhengi í uppgreftrinum eða úr upprunalegum jarðlögum. Leirkersbrotið er líklega frá 1590 til 1790 AD.

Hellur. Hérna var eina túnsvæðið sem fylgst var með meðan var grafið. Alls þrjú skurðir voru opnaðir við Hellur. Fyrstu tveir voru (T1) 5,0 x 0,7 x 0,70 m og

(T2) 7.0 x 0.7 x 0.7 m. Engar fornleifar fundust sem benda til undirliggjandi jarðlaga. Lögin sem voru skráð undir yfirborðslaginu voru rauðbrúnn, fínkorna leir (0,20 m dýpt) og fyrir neðan hann er ljósgrár leir niður á 0,7 m. Lögin sýna að svæðið hefur verið múrlent og blautt.

Skurður (T3) var sá lengsti sem var opnaður við Hellur (30 x 0,7 x 0,60 m) og lá nokkurn veginn N-S. Engar fornleifar eða munir fundust í skurði 3.

English Summary

In connection with a routing of a fibre optic line in Bæjarsveit a watching brief was carried out in two areas along the route. Archaeological survey had indicated that archaeological remains could be unearthed in these areas during the construction work.

Area 1. Bæjarkirkja locality. The trench previously cut for the electric street lights and phone cables a number of years ago was re-excavated along Bæjarvegur (5120). The trench width was 0,7 m and its depth varied from 0,4 – 0,6 m. Its fill comprised a loose gravel and sandy rich fill. No archaeological features were observed during the excavation of this trench. A few modern finds were recorded in the backfilled deposit within the trench and these included a modern glass bottle base fragment, modern ceramic fragments and what is interpreted to be a fragment of an animal bone. One archaeological find was recovered from the back fill of the trench and comprised a stone ware body sherd. All finds were recovered from less than 0,25 m depth and are not considered to be contextualised or from *in situ* archaeological features. The stoneware sherd likely dates between 1590-1790AD. Its recovery from the trench near Bæjarkirkja indicates activity in the area during the period between 1590 and 1790 and after.

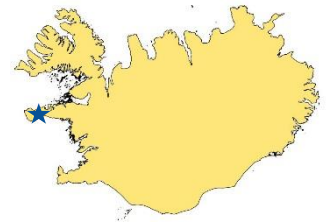
Area 2. Hellur. This was the only greenfield site excavation archaeologically monitored during the works. In total three trenches were opened at Hellur. The first two measured (T1) 5 x 0,7 x 0,7 m and (T2) 7 x 0,70 x 0,7 m. These produced no archaeological material but did give an indication of the underlying geological layers. The layers recorded under topsoil included a reddish brownish silty clay (0, 2 m depth) and below this a light grey clay down to 0,7 m. The layers evidenced that the area was marshy and waterlogged. Trench (T3) was the longest trench opened at Hellur (30 x 0,7 x 0,6 m) and ran roughly N-S. The layers recorded included natural gravels and high inclusions of rock. No archaeological artefacts or features were recorded in Trench 3.

Mynd 15. Arnarstapi. Yfirlit yfir rannsóknarsvæðið, prufuskurðir merktir inn. Ljósmynd: Kevin Martin.

3.3 Arnarstapi – Commodity Entanglement – The archaeology of the danish trade monopoly

Leyfishafi: Kevin Martin	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016070020	Númer Þjóms: 2016-47
Staðsetning: A 280318 N 482265	Póstnúmer: 356 Snæfellsbæ
Vettvangsrannsókn hófst: 12.9.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 23.9.2016
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Rannsóknin er hluti af þriggja ára rannsóknarverkefni sem kallast “Commodity Entanglement: the Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787”.

Fjórir prufuskurðir og ein prufuhola voru grafin að Arnarstapa til að rannsaka meintar leifar húss danska verslunarmannsins á staðnum. Frá því á níunda áratugnum hafa fundist á svæðinu leifar af krítarpípum frá 17. og 18. öld sem styrkir þá kenningu að þarna hafi hús kaupmannsins staðið.

Allt að 40-50 kjarnar voru teknir á rannsóknarsvæðinu með 1 m millibili til að rannsaka minjar og jarðlög þau sem finnast undir yfirborði. Skurður 1 var 1,10 x 1,10 m að stærð, skurður 2 var 2 x 1 m, skurður 3 var 0,9 x 0,9 m, prufuhola 4 var 0,4 x 0,4 m og skurður 5 var 1,1 x 1,1 m að stærð. Hver skurður var á milli 0,5 og 1 m að dýpt. Í skurðum 3 og 5 fundust minjar - steinlögð stétt eða gólf. Fundir úr jarðlögum yfir stéttinni benda til 17. aldar sem byggingartíma hennar.

Krítarpípubrot fannst í tengslum við stéttina með stimpli WH, sem bendir til framleiðslu, annaðhvort 1677 af Willem Hansen eða 1698 af Willem Heijndricksen. Ekki hefur verið staðfest hvort stéttin hafi verið innandyra eða utan. Líklega er stéttin tengd verslun á Arnarstapa á 17. öld. Rannsóknir með kjarnabor benda til að stéttin sé stærri en það svæði sem skurðir 3 og 5 ná yfir. Stéttin fannst á 0,4 m dýpi. Ekki fundust leifar bygginga í skurðum 1 og 2 en töluvert af gripum fannst í meira eða minna einsleitum moldarlögum. 38 fundarnúmer voru gefin út á vettvangi en heildarfjöldi funda er í kringum 100. Fundir voru krítarpípubrot, leirkersbrot, múrsteinsbrot, bein, járn, tinna og gler. Textílbútur fannst einnig, neðarlega í skurði 2.

English Summary

Four test trenches and one test pit were excavated at Arnarstapi in order to investigate the alleged remains of the Danish merchant's house at Arnarstapi. Since the 1980's fragments of clay pipes from the 17th and 18th centuries have been found at the site which strengthen the hypothesis of the location of the merchant's house.

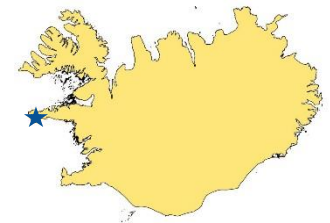
Up to 40-50 cores were put in across the site at 1 m intervals in an attempt to define the underlying archaeology, soil layers and to obtain an approximate distribution of any underlying stone structures. Trench 1 measured 1,1 m x 1,1 m, Trench 2 measured 2 x 1 m, Trench 3 measured 0,9 x 0,9 m, Test pit 4 measured 0,4 x 0,4 m and Trench 5 measured 1,1 x 1,1 m. On average each test trench varied in depth from 0,5-1 m. Trenches 3 and 5 produced archaeological remains in the form of purpose built dry stone platform, floor layer or walkway. Artefacts uncovered in the fills directly above the stone platform layer indicated a likely 17th century date for its construction. A clay pipe bowl found in the upper fill of trench 5 was marked with a "WH" stamp representing either Willem Hansen 1677 or Willem Heijndrickse 1698. Currently, it is not established whether this was internal or external feature. It is likely that this feature was connected with the Danish trading activity at the site in the 17th century. Coring indicated that this stone platform is likely to have extended beyond the area of trench 3 and 5. It was located at a depth of 0,4 m within each trench. In relation to trenches 1 and 2, although no stone or structural remains were uncovered, they did produce a number of archaeological finds within their mostly homogenous dark brown silty layers. 38 finds numbers were issued during the fieldwork but the total amount of individual finds recovered is likely to be c. 100. These included clay pipe stem & bowl fragments, red ware pottery sherds, brick, bone, iron, flint and glass. A piece of textile was also recovered from the lower fills of trench 2.

Mynd 16. Yfirlit yfir leifar bæjarhóls Miðvalla á Snæfellsnesi. Upp á myndinni snýr til norðvesturs. Ljósmynd: Kevin Martin.

3.4 Miðvellir - Commodity Entanglement - The Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787

Leyfishafi: Jakob Orri Jónsson	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016070042	Númer Þjóms: 2016-53
Staðsetning: A 276092 N 480789	Póstnúmer: 356 Snæfellsbær
Vettvangsrannsókn hófst: 22.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 26.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Rannsóknin er hluti af þriggja ára rannsóknarverkefni sem kallast “Commodity Entanglement: the Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787”.

Tilgangur rannsókna að Miðvöllum sumarið 2016 er að staðsetja og rannsaka öskuhaug bæjarins að Miðvöllum til að kanna félagslega stöðu bæjarins sem og neysluvenjur ábúenda. Verður leitast við það með rannsóknum á þeim gripum sem finnast í öskuhaugnum.

Borkjarnar voru teknir á því svæði þar sem grunur lá á að leifar bæjarhólsins væru, sem rutt var úr vegi vegna vegagerðar einhvern tímann á árunum 1956-58. Mikið var um grjót á svæðinu og reyndist því erfitt að fá góða kjarna. Það tókst þó að lokum og sáust þá greinileg viðuröskulög í tveimur kjörnum. Ákveðið var að taka skurð þar, 1 x 1 m að stærð. Kom þar í ljós torf og grjóthrun frá því að bæjarhúsunum var rutt og sást yfirborðið frá 1956-58 greinilega þar undir. Undir gamla yfirborðslaginu var komið niður á öskuhaug, sem reyndist um 0,47 m að þykkt en skurðurinn varð í heild 0,92 m að dýpt.

Allt það efni sem grafið var upp var sigtað með það fyrir augum að hámarka gripafundi, sem reyndust nokkrir. Frumgreining á gripasafninu sem upp kom úr rannsókninni bendir til að öskuhaugurinn sé frá 17. öld, líklega síðari hluta þeirrar aldar.

Borkjarnar voru teknir á fleiri stöðum í túni Miðvalla en enginn þeirra leiddi í ljós greinileg merki um mannvistarlög.

English Summary

The aim of the research is to locate and investigate the midden of the farm Miðvellir in order to look into the social position of the farm as well as the inhabitants' consumption patterns. The artefacts retrieved by the excavation will be important in that research. Cores taken into the suspected location of the Miðvellir farm mound, which was bulldozed in connection to road construction sometime in the years 1956-58, revealed a great number of rocks under the surface that made it difficult to get informative cores. Eventually, two good cores revealed the presence of a wood ash layer and a trench, 1 x 1 m in size, was excavated at their location. The trench revealed turf and rock collapse from the bulldozing of the farmhouses and under them the surface from 1956-58 was clear. Under the old surface there were midden deposits, which were 0,47 m thick, but the trench was 0,92 in total depth.

All excavated material was sieved in hope of maximising find recovery, which led to a decent number of finds recovered. Preliminary finds analyses indicate a date of the late 17th century for the midden.

Cores were taken in several other places in the home field of Miðvellir but only those taken in the farm mound revealed any indication of human occupation layers.

Mynd 17. Yfirlitsmynd af túni Hólahóla á Snæfellsnesi. Horft til norðvesturs. Ljósmynd: Kevin Martin.

3.5 Hólahólar - Commodity Entanglement - The Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787

Leyfishafi: Jakob Orri Jónsson	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016070044	Númer Þjóms: 2016-52
Staðsetning: A 265459 N 485084	Póstnúmer: 356 Snæfellsbær
Vettvangsrannsókn hófst: 22.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 26.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Rannsóknin er hluti af þriggja ára rannsóknarverkefni sem kallast “Commodity Entanglement: the Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787”.

Tilgangur rannsókna á Hólahólum sumarið 2016 er að staðsetja og rannsaka öskuhaug bæjarins á Hólahólum til að kanna félagslega stöðu bæjarins sem og neysluvenjur ábúenda. Verður leitast við það með rannsóknum á þeim gripum sem finnast í öskuhaugnum.

Í borkjörnum sem teknir voru utan í bæjarhól Hólahóla vestanmegin sáust ljós öskulög undir yfirborði. Var tekinn könnunarskurður, 1 x 1 m að flatarmáli og 0,85 m að dýpt, í bæjarhólinn, utan við bæjartóftirnar. Á um 0,2 cm dýpi var komið á viðaröskulag og reyndist öskuhaugurinn því um 0,65 m að dýpt, en undir var náttúrulegt lag mýrarbrunnins torfs.

Allt það efni sem grafið var upp var sigtað með það fyrir augum að hámarka gripafundi, sem reyndust töluverðir. Frumgreining á gripasafninu sem upp kom úr rannsókninni bendir til að öskuhaugurinn sé frá 17. öld, líklega síðari hluta þeirrar aldar.

Borkjarnar voru teknir á fleiri stöðum í túni Hólahóla en enginn þeirra leiddi í ljós greinileg merki um mannvistarlög.

English Summary

The aim of the research is to locate and investigate the midden of the farm Hólahólar in order to look into the social position of the farm as well as the inhabitants' consumption patterns. The artefacts retrieved by the excavation will be important in that research.

Cores taken in the western edge of the Hólahólar farm mound revealed the presences of midden material and as a result a trench, 1 x 1 m in size and 0,85 m in depth, was placed in the edge of the farm mound, close to the farmhouse ruins. A layer of wood-ash was discovered at a depth of 0,2 m and the midden was therefore 0,65 m in thickness. Underneath was a layer of naturally occurring bog-burnt turf.

All excavated material was sieved in hopes of maximising find recovery, which led to a good number of finds recovered. Preliminary finds analyses indicate a date of the late 17th century for the midden.

Cores were taken in several other places in the home field of Hólahólar but only those taken in the farm mound revealed any indication of human occupation layers.

Mynd 18. Öndverðarnes á Snæfellsnesi. Horft til suðurs. Ljósmynd: Tom Ryan.

3.6 Identifying 15th century sites in Snæfellsbær

Leyfishafi: Nikola Trbojevic	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016080023	Númer Þjóms: 2016-92
Staðsetning: A 269700 N 499803	Póstnúmer: 360 Snæfellsbær
Vettvangsrannsókn hófst: 17.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 22.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: borun

Með þessari rannsókn var vonast til þess að finna fornleifar á svæðinu í grennd við Gufuskála frá sama tíma og Gufuskálaverstöðin frá 15. öld. Markmiðið var að skilja betur hlutverk Gufuskála í 15. aldar þjóðfélaginu og hver tengsl staðarins voru við nágrennabyggðirnar á Snæfellsbæjarsvæðinu á þessum tíma. Tekin voru jarðvegssýni með kjarnabor á líklegum fornleifasvæðum við Öndverðarnes og á Hellissandi í þeim tilgangi að leita að ruslalögum með vel varðveittum lífrænum efnum. Því miður voru ruslalögin sem fundust rýr og ekki nothæf til frekari rannsókna.

English Summary

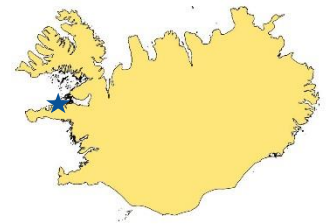
With this research we hoped to identify archaeological sites in the area around Gufuskálar which are contemporary with the 15th century fishing station. Our larger goal is to better place Gufuskálar into the social context of 15th century Iceland and to understand the relationship of the site with its neighbours in the larger Snæfellsbær area. We cored potential ruins at the farm of Öndverðarnes and the town of Hellissandur looking for midden deposits with well-preserved organic preservation. Unfortunately, all midden deposits recorded were thin sheet middens and not suitable for further exploration for this project.

Mynd 19. Rústir við Bjarnarhöfn. Loftmynd af könnunarskurðum. Ljósmyndari: Vilmundur Pálmason.

3.7 Bjarnarhöfn

Leyfishafi: Lilja Björk Pálsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016070026	Númer Þjóms: 2016-51
Staðsetning: A 313960 N 506249	Póstnúmer: 341 Stykkishólmur
Vettvangsrannsókn hófst: 14.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 15.7.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Fáir minjastaðir og mannvirki frá 15. -17. öld hafa verið kerfisbundið rannsakaðir á Íslandi. Sama á við um Hansatímabilið svokallaða. Hingað til hafa engir verslunarstaðir tengdir þýskum kaupmönnum verið grafnir upp á Íslandi og því er skipulag þeirra og gerð ekki þekkt.

Markmið vettvangsvinnunnar var að svara eftirtöldum spurningum:

- Eru þetta leifar verslunarstaðar Oldenborgara?
- Hvernig er varðveisla minjanna?
- Hvers eðlis eru mannvirkin? Eru þetta leifar íbúðarhúss kaupmanns, vörugeymslu eða hluti af hafnarmannvirkjum?
- Hvenær var staðurinn í notkun?
- Hvaða byggingarefni voru notuð?

Tvö mannvirki eru sjáanleg á yfirborði og voru könnunarskurðir grafnir í bæði. Þá voru einnig teknir borkjarnar umhverfis mannvirkin.

Helstu niðurstöður eru þær að gripir fundnir benda til að mannvirkin eru líklega samtíða og frá tíma Oldenborgara. Annað er mögulega íveruhús, með gólfagi og eldstæði en hitt er líklega einhverskonar geymsla eða skemma. Í því sást ekki merki um góflög eða eldstæði en botninn var hinsvegar malarkenndur og því góður til geymslu varnings.

English Summary

There are only very few sites and structures of the 15th to 17th centuries in Iceland that have been subject to systematic archaeological fieldwork. It is for the first time that the German trading period of Iceland is systematically investigated. No German trading sites have hitherto been excavated and hence it is unknown how these sites look like and how they operated.

The objectives for the fieldwork include:

- Are these the remains of the Oldenburg trading station?
- How is the preservation at the site?
- What is the nature of the structures? Are these remains of merchant's dwellings or storage rooms or part of a harbour structure?
- When was this site in use?
- What building methods were applied?

Since two building-like structures are visible on surface, test trenches were dug through each of the structures. Systematic coring was also applied in specific areas to assess the function and date of the ruins.

Main results are that the structures are most likely contemporary and from the Oldenburg era. One of the structures is a dwelling, with distinct floor layers and a fireplace. The other structure resembles a storage or working area with gravelly floor. No evidence of floors or fireplaces were seen in the trench dug in this structure.

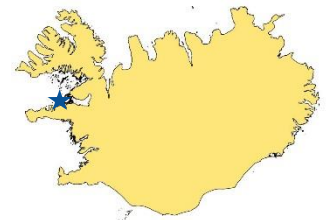

Mynd 20. Helgafell í Helgafellssveit. Staðsetning könnunarskurða. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.

3.8 Helgafell – Klaustur á Íslandi

Leyfishafi: Steinunn Kristjánsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands/Þjóðminjasafn Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016040049	Númer Þjóms: 2016-11
Staðsetning: A 324382 N 509819	Póstnúmer: 340 Helgafellssveit
Vettvangsrannsókn hófst: 15.5.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 20.5.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

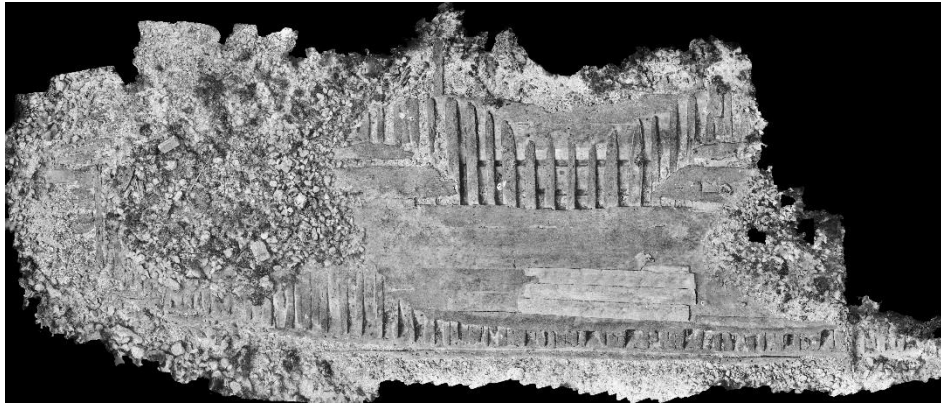

Markmið rannsóknarinnar var að leita að rústum klaustursins sem rekið var á Helgafelli árin 1184-1543. Grafir voru tveir könnunarskurðir á jörð Helgafells að þessu sinni. Ekki fundust byggingarleifar í þeim en í könnunarskurði 2 kom í ljós þykkt móöskulag og svart lag sem virtist vera ruslslag. Við var að búast að mannvist myndist á svæðinu enda var könnunarskurðurinn tekinn á bæjarstæðinu. Engin gjóskulög var að finna í skurðinum til að ákvarða aldur minjanna en sýni sem var sent til kolefnaaldursgreiningar sýnir að minjarnar eru frá klausturtíð og síðar, en óvíst er hverju þær tengjast, klaustri eða bæ. Ljóst er að búseta hefur haldist á sama stað í gegnum aldirnar á Helgafelli.

English Summary

The aim of the research was to search for the ruins of the monastery that operated in Helgafell in 1184-1543. Two test pits were dug at Helgafell in 2016. No building remains were found in the test pits. In test pit number 2 a thick peat ash layer was found and also a dark midden layer. This was as expected because the test pit was located on the farmstead. No tephra layers were to be found in the test pit to determine the age of the layers, however a sample was sent to carbon dating analysis and the results show that the remains in test pit 2 are from the monastic time and younger. It is however unclear if the remains are from the monastery or a farm. It's clear that buildings at Helgafell have remained in the same location for centuries.

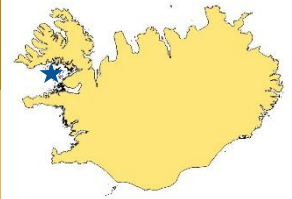
4. Vestfirðir

Mynd 21. Unnin yfirlitsmynd (orthomosaic) af skipsflakinu Melckmeyt í Flatey á Breiðafirði. Ljósmynd: Kevin Martin.

4.1 Rannsókn á skipsflaki Melckmeyt í Flatey

Leyfishafi: Kevin Martin	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016040098	Númer Þjóms: 2016-18
Staðsetning: A 317840 N 547732	Póstnúmer: 345 Flatey
Vettvangsrannsókn hófst: 14.5.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 20.5.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Í maí 2016 var gerð neðansjávarrannsóknarkönnun á Melckmeyt sem hluti af þriggja ára rannsóknarverkefni styrktu af Rannís sem kallast “Commodity Entanglement: the Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787”. Melckmeyt er einstök í fornleifafræðilegu samhengi þar sem það er eina þekktu skipsflakið af verslunarskipi frá þessum tíma (einokunartíma) á Íslandi. Neðansjávarrannsóknin var fjölþjóðlegt samstarfsverkefni milli neðansjávarfornleifafræðinga frá Íslandi og Hollandi. Rannsóknin var leidd af Kevin Martin (Háskóli Íslands) og í teyminu voru einnig Johan Opdebeeck, Thijs Coenen (Netherlands Cultural Heritage Agency), Fraser Cameron (Háskóli Íslands) og Gunnar Örn Richter (Björgunarsveit Akraness). Frístundakafarar fundu flakið af Melckmeyt árið 1992 og árið eftir var gerð tveggja vikna fornleifarannsókn sem leidd var af Bjarna F. Einarssyni á vegum Þjóðminjasafns Íslands. Var þetta fyrsta neðansjávarfornleifarannsókn sem gerð var á Íslandi. Rannsóknin 2016 opnaði stærra svæði en gert var árið 1993 og voru leifar skipsins skræðar/kortlagðar með ljósmyndun (photogrammetry). Um 50% af flakinu var opnað sem gerði um 85-100 m².

Skipið liggur í norður/suður með skutinn (bow end) í syðri enda rannsóknasvæðisins. Það var augljóst að mikið af skipinu hafði verið tekið til nota í fyrri tíð og einnig sýndi viðurinn, sem var hreinsaður fram, merki þess að hafa skemmst vegna viðarétandi sjávarlífvera. Ellefu trjáhringjasýni voru tekin úr við frá ýmsum stöðum í flakinu og tvö þeirra (skipsskrokkur and kjölur) voru greind sem eik frá 1629 +/-6 (skipsskrokkur) og 1624 +/- 7 (kjölur). Kom

viðurinn frá norður Þýskalandi sem stemmir við hollenska skipasmíði frá þessum tíma. Nokkrir gripir fundust við setlagahreinsun, þar á meðal leirker sem greind voru sem steinleir (brown ware) og faience/majolica. Einnig fannst eitthvað af tinnu og granít ballaststeinum.

English summary

In May 2016, an underwater archaeological survey of Melckmeyt was carried out as part of a three year Rannís funded research project entitled “Commodity Entanglement: The Archaeology of the Danish Trade Monopoly 1602-1787“. Melckmeyt is unique in the archaeological context, in that, it is the only known shipwreck of a merchant ship from this period to have been identified in Iceland. The underwater survey was an international collaboration between maritime archaeologists from Iceland and The Netherlands. The project was led by Kevin Martin (University of Iceland) and the team included Johan Opdebeeck, Thijs Coenen (Netherlands Cultural Heritage Agency), Fraser Cameron (University of Iceland) and Gunnar Örn Richter (Rescue Team of Akranes, Iceland). The wreck of Melckmeyt was first discovered by sports divers in 1992 and the following year in 1993, a 2-week archaeological investigation took place, led by Bjarni F. Einarsson on behalf of Þjóðminjasafn Íslands (The National Museum of Iceland). This importantly represented the first underwater archaeological survey ever carried out in Iceland. Our 2016 survey uncovered and recorded a larger area than was exposed in 1993 and the surviving ships timbers and construction features were recorded through photogrammetry. Approximately 50% of the shipwreck was exposed resulting in an area of between 85-100 m². The ship was found to be orientated N/S with the bow end identified at the southern end of the survey area. It was observed that the ship had likely been heavily salvaged in the past and the exposed timbers showed the effects of deterioration from wood consuming marine organisms. 11 dendro samples were taken from various ships timbers and 2 of these (ships skin & keelson) produced results following dendro-analysis. The 2 samples were identified as oak and returned dates of 1629 +/- 6 (ships skin) & 1624 +/- 7 (keelson), originated from the lower areas of Northern Germany which is consistent with Dutch shipbuilding at this time. A limited selection of finds uncovered during the silt cleaning were identified as brown ware, faience/majolica and some flint/granite ballast stone.

Mynd 22. Rannsóknarsvæðið á Reykhólum felld inn á loftmynd sem er í eigu Reykhólahrepps. Ljósmynd: Loftmyndir ehf.

4.2 Könnunarskurðir á Reykhólum í Austur-Barðastrandarsýslu

Leyfishafi: Guðrún Alda Gísladóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016080003	Númer Þjóms: 2016-61
Staðsetning: A 351536 N 553908	Póstnúmer: 380 Reykhólahreppur
Vettvangsrannsókn hófst: 2.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 3.8.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Vegna framkvæmda í kringum Dvalarheimilið Barmahlíð á Reykhólum fór fram fornleifarannsókn og fornleifauppgröftur á afmörkuðu svæði í norðurtúni Reykhóla. Þrjú staðir voru skráðir. Tveir staðanna eru örugglega mannvirki, BA-029:054 og BA-029:056, en óvíst er hvers eðlis þriðji staðurinn er, BA-029:055, og þyrfti rannsókn til að skera úr um það. Stærsta mannvirkið og það sem er

mest áberandi í túninu, 054, er af svólítið sérstakri fjárhústóft, þar sem fjárhúsin eru hvort sínu megin við hlöðu og ef til vill er önnur hlaða við endann. Tóftin 054 er mjög skýr og byggingarlagið þekkt á garðafjánhúsum frá 19. og 20. öld. Að líkindum er þetta mannvirki frá búskapartíð Bjarna Þórðarsonar sem bjó á Reykhólum á árunum 1869-1899 og rak þar geysistört bú, en var búskap þar hætt fyrir 1920. Lýsing Bjarna á útihúsum sínum er mjög lík því sem lag tóftarinnar sýnir, mörg hús sambyggð. Könnunarskurðir í tóft 054 gefa til kynna að annað byggingarstig en það sem sést á yfirborði sé þar að finna. Engir gripir fundust við rannsóknina, engin eldsmerki sem gefa til kynna að þarna hafi verið híbýli manna og engin sýni voru tekin.

English summary

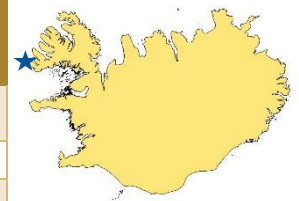
In connection with construction in the area around Dvalarheimilið Barmahlíð (a pensioners home) a defined area on the north part of the Reykhólar homefield was archaeologically surveyed and three sites indentified. Two are without a doubt structures but a further research is needed to decide the nature of the third. Three test trenches were dug into one of the structures, a sheephouse and probably a barn, in order to detect earlier phases. The structure is likely to be a outhouses built when Bjarni Þórðarsson was a farmer in Reykhólar 1869-1899. No artefacts were found and no samples were taken.

Mynd 23. Hvalsker í Patreksfirði. Skurður í gegnum meint Pallanaust. Ljósmynd: Birna Lárusdóttir.

4.3 Könnunarskurðir vegna Örlygshafnar í Patreksfirði

Leyfishafi: Lísabet Guðmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016050013	Númer Þjóms: 2016-20
Staðsetning: A 276623 N 566348	Póstnúmer: 451 Patreksfjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 11.5.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 11.5.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Til stendur að breikka vegstæði Örlygsstaðarveggar og vegna framkvæmdarinnar var grafinn könnunarskurður í gegnum mögulegt naust (BA-152:025) sem liggur innan framkvæmdarsvæðis. Einnig voru teknir tveir aðrir skurðir í landi Hvalskers af sömu ástæðu.

Skurðirnir leiddu í ljós að svæðið var verulega raskað vegna túnasléttunar. Hins vegar fundust mögulega hleðslur úr Pallanausti í skurði 01, þær leifar eru þó afar litlar. Í skurði 02 fannst mannvistarlag sem bendir til þess að þar var byggð nálægt en á þeim stað var áður rétt. Ekki fundust ummerki um réttina.

English summary

In all three test trenches were dug on the farm Hvalsker in Patreksfjörður in connection with intended roadwork in the area. In trench 02 there were possible remains of Pallanaust boathouse, if so the structure has been damaged because of road construction and leveling of the heyfield. In trench 02 there were occupational layers but they were disturbed. There were no remains of occupation in trench 03.

Mynd 24. Aðalstræti á Patreksfirði mót NA. Næst eru Vatneyrarbúð (1916), Símsstöðin (1893) og Ólafshús (1896). Ljósmynd: Óskar Leifur Arnarsson.

4.4 Framkvæmdaefirlit í Aðalstræti á Patreksfirði

Leyfishafi: Óskar Leifur Arnarson	Fyrirtæki/stofnun: N/A
Rannsóknarnúmer: 2016050025	Númer Þjóms: 2016-22
Staðsetning: A 269606 N 575553	Póstnúmer: 450 Patreksfjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 10.05.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 19.9.2016
Tegund rannsókna: framkvæmdaefirlit	Aðferð: könnunarskurðir

Sumarið 2016 var farið í endurnýjun á hluta Aðalstrætis á Patreksfirði, milli Eyrargötu og Hlíðarvegs. Því samhlíða var skipt var um lagnir í götunni. Vegna sögu svæðisins og aldurs húsa við Aðalstræti fór Minjastofnun Íslands fram á að fornleifafræðingur sinni framkvæmdaefirlit á framkvæmdatíma. Frá fornu fari hefur verslun verið stunduð á Vatneyri og þangað sóttu kaupmenn frá ýmsum löndum. Staðurinn var viðurkenndur verslunarstaður á einokunartímanum. Eins var legan á Patreksfirði fjölsótt af erlendum sjómönnum sem stunduðu fiskveiðar á svæðinu. Þéttbýlismyndun hófst þar upp úr miðri 19. öld.

Niðri á Vatneyrinni var fremur grunnt á minjum og sums staðar voru þær rétt undir yfirborði götunnar. Helstu niðurstöður rannsóknarinnar eru að á afmörkuðu svæði á Vatneyri, milli Eyrargötu og Þórsgötu, komu í ljós ruslalög sem þrengja staðsetningu gömlu verslunarhúsanna á Vatneyri. Á þessu svæði komu í ljós flestir þeir gripir sem fundust við framkvæmdaefirlitið. Gripasafnið samanstendur m.a. af krítarpípu-, keramik- og glerbrotum, múrsteinum, gripum úr beini o.fl. Tveir húsgrunnar frá upphafi og fyrri hluta 20. aldar komu í ljós ásamt leyfum af grjóthleðslu sem gæti verið eftir hús á Aðalstræti, milli Þórsgötu og Urðargötu. Við gatnamót Aðalstrætis og Urðargötu komu í ljós

steinleðslur sem líklega eru undirstöður brúar sem þar var fram á fyrri hluta 20. aldar. Þá komu víða í ljós grjóthleðslur við Aðalstræti að neðanverðu og eru þær frá því á fyrri hluta eða miðri 20. öld þegar gatan var gerð. Á nokkrum stöðum sjást þessar hleðslur í dag að utanverðu. Neðan við Eyrakirkju (reist 1904), utan kirkjugarðs, voru hleðsluleifar á tveimur stöðum. Þar sem þær voru brotakenndar er ekki hægt að segja til um tilgang þeirra en þær gætu verið garðaleifar frá því áður en kirkjan var byggð eða þá einhvers konar grjótræsi til að leiða vatn niður hlíðina. Engir gripir fundust þar til að ákvarða aldur nánar.

English summary

In 2016, The Cultural Heritage Agency of Iceland decided that archaeological monitoring and rescue excavation was needed as part of construction pipe work, carried out at Aðalstræti-street in Patreksfjörður, NW-Iceland. Some of the oldest houses of Patreksfjörður stand by Aðalstræti and the part of it is historically known as the Vatneyri trade post. The earliest historical records of foreign merchants at Vatneyri are from the late 16th century. During the Danish–Icelandic Trade Monopoly from 1604-1784 Vatneyri was a registered harbour. The outer harbour was also widely used by foreign fishing-ships from 18th century onward. As with many other Icelandic towns, the urbanisation of Patreksfjörður started in the middle of 19th century.

The main results are that on relatively small area between the streets of Eyrargata and Þórsgata, rubbish layers point to the area of the old Vatneyri merchants plot. The finds consist of broken claypipes, ceramic and glass sherds, bricks, artefacts made of bone among other things. Two house foundations from the early 20th century were discovered between the streets Þórsgata and Urðargata, and close to Urðatgata a foundation from early 20th century footbridge was discovered. Some stone foundation were seen on the lower part of Aðalstræti, from the time the street was laid in early to middle of the 20th century. Below Eyrakirkja church, some gathered stones, possible old fieldboundaries or parts of drainage, were found.

Mynd 25. Hrafnseyri við Arnarfjörð. Niðurgröfturinn og veggir til beggja hliða. Veggurinn nær er útflattur. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.

4.5 Hrafnseyri – Arnarfjörður á miðöldum

Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 2015060064	Númer Þjóms: 2016-54
Staðsetning: A 296240 N 591852	Póstnúmer: 471 Þingeyri
Vettvangsrannsókn hófst: 1.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 1.9.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Rannsóknin er hluti af verkefninu *Miðaldir í Arnarfirði*, en megintilgangur þess er að skrá fornleifar og rannsaka valdar minjar um elstu byggð í firðinum. Rannsóknin hefur staðið yfir síðan 2011 og sumarið 2016 var haldið áfram að grafa við hlið miðaldakirkjugarðsins þar sem könnunarskurður hafði sýnt niðurgröft árið 2015. Sami niðurgröftur kom fram við fjarkönnunarrannsókn árið 2014. Svæðið sem opnað var sumarið 2016 var 3,5 x 5 m. Niðurstöður sumarsins voru þær að þarna er manngerður niðurgröftur. Beggja vegna eru veggir hlaðnir úr torfi. Austurveggurinn, sem liggur fast við vesturenda kirkjugarðsins, er nokkuð heill en kirkjugarðsveggurinn hefur hrunið yfir vegginn. Hinn veggurinn er mjög útflattur, líklega eftir túnasléttun. Niðurgröfturinn var fylltur upp með ruslalagi frá heimilishaldi. Ruslalagið samanstóð að mestu af kola og beinaleifum, eða útmokstri úr eldstæði. Greinilegt er að rusl hafði verið notað til að fylla þessa rás. Þar sem kirkjugarðsveggurinn lá ofan á heila veggnum var ekki hægt að rannsaka hann frekar þar sem kirkjugarðurinn er friðlýstar fornleifar. Hins vegar voru teknar tvær prufuholur neðar þar sem kirkjugarðurinn náði ekki og í þeim kom í ljós að sami niðurgröftur heldur áfram neðan við kirkjugarðinn og er líka fylltur með útmokstri úr eldstæði. Líklegt er að þessi niðurgröftur sé göng

sem munnmæli herma að hafi legið frá skála og komið út í brekku neðan við bæinn. Örnefnið „Undirgangur“ er á þessum stað í túninu og ritheimildir eru til frá manni fæddum um 1850 sem man eftir gangamunna í brekkunni um 1860-1870. Hann var samanhrunin og yfirgróin um 1900. Næsta skref er að rannsaka þennan niðurgröft frekar og þá neðar og fjær kirkjugarðinum sem er friðlýstur.

English summary

The research is a part of the project *Arnarfjörður in the Middle Ages*. The project's main goal is to conduct archaeological surveys and excavate selected archaeology dating from the first centuries of settlement in the fjord. The research started in 2011 and the summer of 2016 research continued alongside the medieval cemetery where survey had shown a possible man-made ditch or escape tunnel in a test trench in 2015. Indications of a long trench had also been revealed during remote sensing research in 2014. The area which was opened in the summer of 2016 was 3.5 x 5 m. Results indicate that this is in fact a man-made insertion. On both sides walls are built out of turf. The east turf wall was fairly completed, but the cemetery wall has collapsed over the wall. The west wall was very flattened, probably by grass fields rounding.

The possible tunnel had been filled up with midden layer from households. The midden layer consisted mostly of coal and bone residues, from a fireplace. Clearly, the midden layer had been used to fill this trench or channel.

Since the cemetery wall, had collapsed over the wall beside the possible tunnel it was not possible to examine it further as the cemetery is protected by law. However, two test pits that were made further down the field revealed that the tunnel does continue and has the same midden fill.

Mynd 26. Auðkúla í Arnarfirði. Séð yfir járnvinnslusvæðið undir lok rannsóknar. Ljósmynd: Margrét Björk Magnúsdóttir.

4.6 Auðkúla – Arnarfjörður á miðöldum

Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 2015060065	Númer Þjóms: 2016-54
Staðsetning: A 294566 N 592183	Póstnúmer: 465 Bíldudal
Vettvangsrannsókn hófst: 1.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 1.9.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Rannsóknin er hluti af verkefninu *Miðaldir í Arnarfirði*, en megintilgangur þess er að skrá fornleifar og rannsaka valdar minjar um elstu byggð í firðinum.

Rannsóknin hefur staðið yfir síðan 2013 og sumarið 2016 fóru fram rannsóknir á tveimur svæðum á Auðkúlu. Annars vegar á járnvinnslusvæði (svæði B) og hins vegar á hringlaga gerði með rúst í miðju sem hefur vinnuheitid kirkjugarður.

Á járnvinnslusvæðinu var opnað svæði sem var 5 x 6 m og fundust við rannsókn þar a.m.k. fjórir járnvinnsluofnar og merki um töluverða framleiðslu á járn. Þar fannst líka kolagröf en líklegt er að fleiri kolagrafir séu í nágrenni við járnvinnslusvæðið. Svæðið virðist hafa tvo notkunarfasa og athyglisvert að svo virðist sem torf hafi verið lagt yfir náttúrulegt lag úr ísaldarmulningi áður en framleiðsla hófst. Allt bendir til þess að ofnarnir hafi verið hlaðir úr torfi en neðst var grjóti hlaðið í eins konar pott þar sem járníð verður til.

Á svæði C var opnað 7 x 8 m svæði. Sumarið 2015 höfðu fundist vísbendingar um grafir í könnunarskurði. Við rannsóknina sumarið 2016 var svæðið stækkað og kom í ljós lítið hús í miðju hringlaga gerði. Gerðið er úr torfi og húsið er í miðju hringsins. Flest bendir til að um bænhús í heimakirkjugarði sé að ræða. Húsið er um 2,5 m á lengd og 2,3 m á breidd. Í kring um húsið má greina niðurgrefti sem gætu verið grafir. Grafið var í eina meinta gröf en engin bein fundust. Þess má geta að varðveisluskilyrði beina eru mjög léleg á Hrafnseyri og

jarðvegur er eins þarna eða grófur jökulruðningur. Áttavísun hússins og niðurgraftanna er austur-vestur sem styður tilgátuna um að þetta sé bænhús í heimagrafreit, líklega frá frumkristni. Rannsókn er ekki lokið á svæðinu.

English summary

The research is a part of the project *Arnarfjörður in the middle Ages*. The project's main goal is to conduct archaeological surveys and excavate selected archaeology dating from the first centuries of settlement in the fjord. The research started in 2014 and the summer of 2016 research was conducted in two areas at Auðkúla. On the one hand the iron processing area (area B), and, on the other hand a circular structure with small house in the centre.

In area B we opened an area of 5 x 6 m and we found remains of at least four iron smelting ovens which indicate a considerable production of iron. We also excavated one charcoal pit and there are most likely more charcoal pits still unexcavated. The area seems to have two-phases and it also seems that turf was laid over the natural layer, consisting of ice age gravel, before production began. Everything indicates that the kilns were built out of turf, but the bottom consisted of stones piled in a kind of pot where the iron was produced.

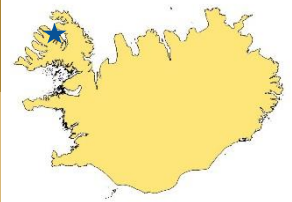
In area C an area of 7 x 8 m was opened. In the summer of 2015 evidence of graves were found in a test trench. The excavation in the summer of 2016 was expanded and showed a small house in the centre of the circular turf structure. Most likely this is a small chapel in a home cemetery. The house is about 2,5 m long and 2,3 m wide. Around the house there are cuts that could be graves. One was excavated but no bones were found. It should be noted that preservation in the area is very poor. The hypothesis is that this is a small chapel in a family burial site from early Christianity. The excavation is not completed in the area.

Mynd 27. Hnífsdalur. Könnunarskurður C sem gerður var í Bænhúshól. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.

4.7 Könnunarskurðir í landi Neðra Hnífsdals

Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 2015070004	Númer Þjóms: 2016-64
Staðsetning: A 313725 N 630068	Póstnúmer: 410 Hnífsdal
Vettvangsrannsókn hófst: 26.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 27.8.2016
Tegund rannsóknar: könnunarrannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Skurðirnir voru gerðir í þeim tilgangi að freista þess að aldursgreina fyrstu byggð í Hnífsadal. Sumarið 2015-2016 var unnið á bænum Neðra Hnífsdal. Gerðir voru könnunarskurðir í malarhól neðan við bæjarstæðið, en hóllinn nefnist Bænhúshóll. Ekki fundust nein merki um að bænhús eða kirkja hafi verið á umræddum bænhúshól. Þá voru grafnir þrír skurðir í öskuhauga jarðarinnar og sýni tekin til aldursgreiningar en gripir gáfu til kynna sama aldur og þekktur er úr ritheimildum (15. öld). Beðið er niðurstaðna úr C14 greiningu. Möguleiki er á að byggð sé eldri en ritheimildir greina en þó fengust engar ótvíræðar sannanir þess.

Renna fannst í einum skurðinum sem gerð hefur verið úr grjóti til þess að veita vatni niður af hólnum.

English summary

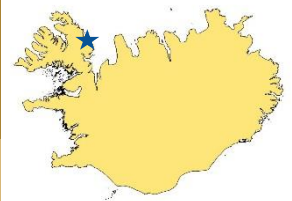
The research was conducted to determine the age of the settlement in Neðri Hnífsdalur. Test trenches were made in Bænhúshóll mound to see if the remains of a church were located there. This proved not to be. Test trenches were also made in the middens from Neðri Hnífsdalur and samples taken for C14 analysis.

Mynd 28. Kolgrafarvík á Ströndum. Brenda Prehal og Sant Mukh Khalsa teikna upp skurði 1 og 5.
Ljósmynd: Dawn Elsie Mooney.

4.8 Investigation of charcoal-making pits at Kolgrafarvík, Árneshreppur

Leyfishafi: Dawn Elsie Mooney	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016060092	Númer Þjóms: 2016-46
Staðsetning: A 387813 N 615287	Póstnúmer: 524 Árneshreppur
Vettvangsrannsókn hófst: 2.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 12.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Tilgangur verkefnisins er að grafa upp og taka sýni úr gryfjum á ströndinni sem talið er líklegt að hafi verið notaðar til að búa til kol úr rekavið. Við fyrri fornleifaskráningu uppgrafarstaðarins (árið 2003) höfðu verið skráðar þrjár kolagrafir á staðnum. Prufuskurðir voru grafnir í tvær þeirra. Fyrsta kolagröfin (skurður 1) var grafin niður um það bil 0,4 m. Hún var hringlaga og í henni mátti greina tvo aðskilda fasa kolabrennslu. Annars vegar brenndar viðarleifar og hins vegar brennt torf. Í annarri gröfinni (skurður 4) fannst breiður en grunnur pyttur með brenndum- og hálfbrenndum við en ofan á viðarleifunum lá torflag. Fyrir neðan þau var lag af silt (méla) og strandarsandi, sem hefur komið til vegna óveðurs þegar kolagröfin var ekki í notkun. Það lag lá ofan á siltlagi með kolaflekkum. Í þessu lagi var annar skurður fyrir kolagröf sjáanlegur. Ekki gafst tími til að rannsaka það nánar. Jarðlög beggja kolagrafanna gefa til kynna nokkur mismunandi tímabil kolabrennslu, á sama stað á mismunandi tíma. Tveir aðrir skurðir voru opnaðir á vettvangi. Í skurði 3 voru engar fornleifar að finna, aðeins þunnt lag af fínni mold og kolaflekkum, sem gefur til kynna yfirborðið þegar gröfin í skurði 1 var í notkun. Skurður 3 var dýpkaður niður í 0,6mtr til að hreinsa lag af strandsteinum, og sýndi það að jarðlagamyndunin er til skiptis mold og strandarsandur. Skurður 2 var tekinn yfir hringlaga leifar vestan við skurð 1. Í sunnanverðum skurðinum var lítil kolagröf með torflagi yfir. Gröfin var tekin í lagi sem samanstóð af silt og

strandsandi, sem lá yfir torfvegg sunnanmegin og þéttu grá siltlagi með kolaflekkjum í norðri, mögulega búsetulagi. Bæling grassins í kringum skurð 2 sýndi hringlaga byggingu, með mögulegum inngangi á móti stóru kolagröfinni í skurði 1. Líklega var hún notuð sem skjól á meðan kol voru brennd, en vonandi verða leifarnar grafnar upp á seinni uppgraftartímabilum. Engin gjóskulög fundust, en sýni voru tekin víðsvegar á uppgraftarsvæðum til viðartegundargreiningar og geislakolsaldursgreiningar. Fáir gripir fundust: brotin sakka fannst í efri lögum skurðar 1, og steinn sem brotnað hefur í eldi og 'undiagnostic fuel ash slag' (náttúrulegur úrgangur úr háhita brennslu) fundust í kringum kolagrafirnar. Auk hinna þriggja kolagrafa, eru fjórar aðrar mögulegar á staðnum. Vettvangurinn virðist hafa verið miðstöð kolagerðar yfir langt tímabil, sem mun vonandi skýrast eftir geislakolsaldursgreiningu.

English summary

The purpose of the project is to conduct the excavation and sampling of coastal pits, likely to have been used for the production of the charcoal from driftwood, in Kolgrafarvík in Árneshreppur. Previous survey of the site had recorded three charcoal pits present at the site. Evaluation trenches were dug over two of these features. The first pit (trench 1) was cut to a depth of approximately 0.4 metres, roughly circular, with two clear separate phases of charcoal burning marked by deposits of charred wood and burnt turf. The second (trench 4) revealed a wide, shallow pit with a layer of turf overlaying a layer of charred and partially-charred wood. Below this was a layer of mixed silt and beach sand, likely representing a storm deposit during a period of disuse, overlaying a silty deposit with frequent charcoal flecks. At this level, a likely second pit cut was visible, however this was not excavated due to time constraints. The stratigraphy of both pits suggests several separate charcoal burning events using the same locations over an extended period of time. Two further trenches were opened at the site. Trench 3 contained no archaeological remains other than a thin silty deposit with occasional charcoal flecks, likely to represent a land surface in use during the use of the nearby charcoal pit in trench 1. Trench 3 was extended downwards to clean natural beach gravel approximately 0.6 metres below the modern ground surface, and showed that the natural stratigraphy of the site is composed of alternating layers of soil accumulation and beach sand. Trench 2 was opened over a large oval feature to the west of trench 1. A small pit containing a turf layer overlaying a charcoal fill approximately 0.1 metres deep was recorded at the southern end of the trench. This was cut into a layer of silty beach sand, which overlay a turf wall in the south of the trench and a compacted grey silty deposit with charcoal flecks to the north, possibly an occupation deposit. Trampling of the grass surrounding trench 2 revealed a probable oval-shaped structure, with a possible entrance facing a the large charcoal pit in trench 1. This is preliminarily interpreted as a shelter used during charcoal burning at the site, and will hopefully be excavated in a later season. No tephra deposits were identified, but bulk environmental samples were taken from across site in order to recover material for radiocarbon dating. Few artefacts were recovered: a broken net sinker was found in the upper deposits of trench 1, and fire-cracked rock and undiagnostic fuel ash slag were recovered from around the charcoal pits across the site. In addition to the three known charcoal pits, a further four possible such features were identified. The site appears to have been a focus for charcoal-making over a long period of time, the duration of which will hopefully be identified by the radiocarbon dates.

Mynd 29. Bær í Sandvík. Yfirlitsmynd af tóftasvæðinu. Ljósmynd: Guðmundur Stefán Sigurðarson.

4.9 Könnun á eðli og umfangi minja í rofi í Sandvík á Ströndum

Leyfishafi: Einar Ísaksson	Fyrirtæki/stofnun: Minjastofnun Íslands
Rannsóknarnúmer: 2015040146	Númer Þjóms: 2015-81
Staðsetning: A 388821 N 580452	Póstnúmer: 520 Drangsnæs
Vettvangsrannsókn hófst: 6.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 6.7.2016
Tegund rannsóknar: könnunarrannsókn	Aðferð: hreinsun sniðs

Tekið var snið í rofabarð við sjávarbakka vegna sjávarrofs í Sandvík á Ströndum. Var það gert til að kanna eðli og umfang minjanna á staðnum. Rof á svæðinu er þess eðlis að sjórinn grefur sig undir sjávarbakkann og torfurnar leggjast yfir sárið. Dýrabein (fisk og stórgripa) höfðu verið að falla í fjöruna vegna ágangs sjávar. Í sniðinu voru greinileg öskulög ásamt leifum af fisk- og dýrabeinum. Greinilega var um að ræða öskuhól.

Bein úr stórgrip var sent til aldurgreiningar. Niðurstöður úr greiningunni leiddu í ljós að um var að ræða tímabilið 777-973.

Í ágúst 2017 fannst enn fremur brýni í fjöruborðinu sem augljóslega hafði fallið úr öskuhólnum. Brýninu var skilað til Þjóðminjasafnsins.

English summary

The Cultural Heritage Agency's employees cleaned a profile on an eroded bank by the oceanside in Sandvík, Strandir. Fish and animal bones had been falling out of the eroded bank for some time. Layers of ash along with fragments of fish-and animal bones were found in the profile. The conclusion was that the site clearly is a rubbish dump.

One bone from an unidentified farm animal was sent to England for C14 dating, the results showed it can be dated to 777-973 AD.

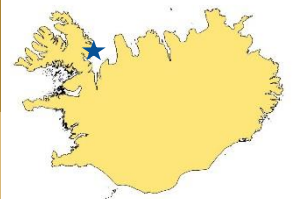

Mynd 30. Strákey í Kaldrananeshreppi. Horft í suður yfir rannsóknarsvæðið. Múrsteinseldstæði og stoðarhola. Ljósmynd: Ragnar Edvardsson.

4.10 Strákey við Eyri í Kaldrananeshreppi

Leyfishafi: Ragnar Edvardsson	Fyrirtæki/stofnun: Rannsóknarsetur Háskóla Íslands á Vestfjörðum
Rannsóknarnúmer: 2016080027	Númer Þjóms: 2016-63
Staðsetning: A 395786 N 594683	Póstnúmer: 510 Kaldrananeshreppur
Vettvangsrannsókn hófst: 1.9.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 15.9.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Markmið rannsóknarinnar var að grafa 10 x 10 m svæði í stóra rúst í Strákey sem framhald af rannsókn árið 2012 þegar könnunarskurður var tekinn í rústina. Benti sá skurður til þess að um væri að ræða íveruhús hvaðveiðimanna. Hvalveiðistöðin í Strákey var í notkun á tímabilinu frá 1630 - 1680, samkvæmt þykkt gólfлага og þeirra gripa sem fundust við rannsóknina. Allt bendir til þess að hvalveiðistöðin í Strákey hafi verið í notkun á sama tíma og hvalveiðistöðin á Strákatanga. Gripir benda til þess að Hollendingar hafi byggt og notað stöðina, en það sama kom í ljós við rannsóknina á Strákatanga. Á Strákatanga voru þó tvö búsetuskeið og á því eldra voru það baskar sem gerðu út frá stöðinni en á því síðara voru það hollenskir hvalfangarar. Það er líklegt að sama mynstur komi í ljós í Strákey en frekari rannsókna er þörf til að skera út um það. Byggingin sem grafin var að hluta árið 2016 var að öllum líkindum hóbýli þeirra sem nýttu stöðina og benda eldstæðin tvö sterklega til þess.

English summary

The aim of the research was to partially excavate a big archaeological feature in Strákey. A test trench had been dug into the feature in 2012. The trench had indicated that the feature could be the ruin of whalers' dwelling house. The whaling station in Strákey was in use in the period between 1630 – 1680, as the thickness of the floor deposit suggests and it was occupied over a long time. The station was in use at the same time as the

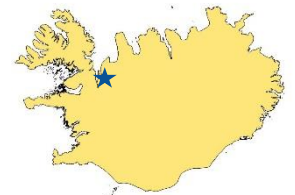
whaling station at Strákatangi. The finds suggest a Dutch nationality for the station crew, which was also the case at Strákatangi. However, at Strákatangi there were two occupational phases and during the earlier phase the station was probably occupied by Basque whalers but by Dutch whalers during the later phase. It is probable that the same pattern will be seen in Strákey but more excavation is needed to fully answer this question. The structure that was excavated in 2016 was probably the living quarters of the station crew, i.e. where they ate and slept, as the two fireplaces suggest.

5. Norðurland vestra

Mynd 31. Bjarg í Miðfirði. Yfirlitsmynd af framkvæmdasvæði tekin með dróna. Ljósmynd: Guðmundur Stefán Sigurðarson.

5.1 Bjarg í Miðfirði	
Leyfishafi: Þór Hjaltalín	Fyrirtæki/stofnun: Minjastofnun Íslands
Rannsóknarnúmer: 2018020090	Númer Þjóms: 2018-13
Staðsetning: A 415503 N 530857	Póstnúmer: 531 Hvammstangi
Vettvangsrannsókn hófst: 3.11.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 3.11.2016
Tegund rannsóknar: björgunarrannsókn	Aðferð: hreinsun sniðs

Karl Sigurgeirsson frá Hvammstanga, ættaður frá Bjargi í Miðfirði, tilkynnti um beinafund í tengslum við framkvæmdir á Bjargi. Þór Hjaltalín, minjavörður Norðurlands vestra og Guðmundur St. Sigurðarson, fornleifafræðingur Minjastofnunar Íslands, fóru í kjölfarið á staðinn. Búið var að taka skurð fyrir raflögn frá gamla íbúðarhúsinu og að skemmu sem þar er sunnan við, um 90 metra leið. Nyrst liggur skurðurinn um bæjarhólinn, en íbúðarhúsið stendur á honum. Skurðbreiddin var um 60 cm. Skurðurinn á bæjarhólnum er víðast 80 - 100 cm djúpur, en grynnt þegar sunnar dregur og er víða grunnt niður á jökulruðning. Í sniðinu mátti m.a. sjá stóran ofn sem virtist vera inni í byggingu. Greina mátti hleðslugrjót og gólflög um 10 metra frá suðausturgafli hússins. Næst húsinu voru mikil ruslalög, kol, aska og móaska, og þynntist út þaðan allan skurðinn, u.þ.b. 50 metra leið frá húshornsbrún. Um miðja leið milli íbúðarhúss og skemmu fór skurðurinn í gegnum fornan kirkjugarð og komu beinin þar upp. Ekki var fyrir vitað um kirkjugarð á þessum stað, en vitað er um fornan (yngri) kirkjugarð á öðrum stað á Bjargi. Ætla má að garðurinn sem nú fannst sé eldri,

jafnvel frá því snemma á miðöldum, en frekari úrvinnsla mun gefa nákvæmari aldur. Við vettvangsathugun mátti óljóst greina hringlaga garðinn á yfirborði og var hann mældur upp.

Karl lýsti fyrir okkur hvar síðasti torfbærinn stóð, en skurðurinn liggur einmitt þar um. Skurðurinn var mældur upp með Trimbli og sniðið teiknað, myndað og því lýst. Auk þess var svæðið ljósmyndað, bæði sniðið og umhverfið, m.a. með dróna.

English summary

In the autumn of 2016, Karl Sigurgeirsson from Hvammstangi, reported findings of human bones that had been unearthed in connection with construction work at Bjarg in Miðfjörður. Þór Hjaltalín and Guðmundur St. Sigurðarson from Minjastofnun Íslands (The Cultural Heritage Agency) then went to Bjarg for further investigation. At the site, a trench of about 90 metres had been dug for an electric cable, from the farm house to a storage building to the south. The trench had been dug through the old farm mound, further south through a previously unknown medieval churchyard. Further processing of data will provide more accurate dating. Karl knew of a younger churchyard, lying a bit east of the farm at Bjarg. In a field survey, the unclear circular churchyard (older) could be detected on the surface and was measured and mapped with GPS. The trench was also measured and mapped with GPS and the profile drawn, photographed and described and the area photographed with a drone.

Mynd 32. Þingeyrar. Minjavörður Norðurlands vestra, Þór Hjaltalín, við borkjarnatöku. Ljósmynd: Guðmundur St. Sigurðarson.

5.2 Þingeyrar – borkjarnarannsóknir

Leyfishafi: Þór Hjaltalín	Fyrirtæki/stofnun: Minjastofnun Íslands
Rannsóknarnúmer: 2018020044	Númer Þjóms: 2018-16
Staðsetning: A 435200 N 562457	Póstnúmer: 541 Blönduós
Vettvangsrannsókn hófst: 5.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 5.7.2016
Tegund rannsóknar: könnunarrannsókn	Aðferð: borun

Tilgangur rannsóknarinnar var að freista þess að aldursgreina með einföldum hætti út frá gjóskulögum hinn meinta dómhring (MÍ nr. 1780-2942 - sjá vefsíðu) á Þingeyratúni. Minjarnar voru friðlýstar af Matthíasi Þórðarsyni þjóðminjaverði árið 1930-31, eða eins og orðað er í friðlýsingaskjali: "a. Allar leifar hins forna þingstaðar. Þar með "Dómhringur", er svo heitir enn, í túninu milli núverandi kirkju og hins gamla kirkjugarðs. Sbr. Árb. 1895: 8-9; Árb. 1906: 26-27." . Vönduð fornleifaskrá var gerð fyrir Þingeyrastað af Byggðasafni Skagafirðinga árið 2006. Þar eru m.a. raktar ýmsar kenningar um dómhringinn og má nefna að Sigurður Vigfússon var á þeirri skoðun að þetta myndi vera hestarétt. Í tengslum við Klausturrannsókn Steinunnar Kristjánsdóttur hafa farið fram jarðsjármælingar á svæðinu og voru uppi hugmyndir um að þetta kynni að vera forn kirkjugarður.

Varðandi borkjarnarannsóknina nú má nefna að gjóskulög í Skagafirði og Húnaþingi hafa verið kortlögð nokkuð á undanförunum árum, ekki síst með fornleifarannsóknnum. Helstu gjóskulög sem vænta má á svæðinu eru: Hekla 1300, H1 lagið (Hekla 1104), Vj 1000 lagið, landnámslagið frá 871, H3 (Hekla ca. 2900 B.P.). Einnig má oft greina (ekki síst í Skagafirði) gjósku úr yngri Heklugosum, eins og Heklu 1693 og 1766.

Alls voru teknir fimm borkjarnar, og voru þrjár þeirra ofan á vegg, eins og hann birtist á yfirborði. Einn kjarni var tekinn utan við vegg, en annar við innbrún s-veggjar. Torfleifar greindust í þremur borkjörnum og innihéldu allir gjóskulinsur úr H 1104. Einnig mátti sjá 5-6 mm linsu af grænleitri gjósku sem líklega var Landnámslagið. Eina niðurstaðan sem fékkst úr þessum kjörnum var að torfið í veggjunum var stungið eftir A.D. 1104. Fyrirfram var vonast eftir að greina mætti yngri gjóskulög í kjörnunum, eins og úr Heklu 1300, sem er áberandi gjóskulag í Skagafirði, eða úr Heklu 1693 og 1766, til að fá nákvæmari aldursgreiningu, en þau voru ekki greinanleg í kjörnunum.

English summary

The aim of the study was to use tephrochronology to date what is supposed to be the possible judicial ring of the assembly of Húnavatnsþing (MÍ nr. 1780-2942 - see website) within the homefield of the farm Þingeyrar. A total of five cores (with diameter of 2 cm) were taken. Three of them were taken on the wall, as it appears on the surface. One core was taken outside of the wall, and another at the inner side of the southern wall. Turf-traces (of a wall) were identified in three cores which all had lenses of the Hekla 1104 layer in them. One of them also had a 5-6 mm lens of olive green tephra that probably is the so-called Settlement layer. The only result that was obtained from these cores was the fact that the wall was erected after AD 1104. In advance, it was hoped that younger tephra layers would be identified, such as from Hekla 1300, which is so noticeable in Skagafjörður, or from Hekla 1693 and 1766, to get more precise dating, but they were not detectable in the cores.

Mynd 33. Þingeyrar. Staðsetning könnunarskurða 2016. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.

5.3 Þingeyrar í Húnaþingi - Klaustur á Íslandi

Leyfishafi: Steinunn Kristjánsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2015020039	Númer Þjóms: 2016-14
Staðsetning: A 435293 N 562331	Póstnúmer: 541 Blönduós
Vettvangsrannsókn hófst: 4.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 6.7.2016
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurður

Markmið rannsóknarinnar var að leita að rústum klaustursins sem rekið var á Þingeyrum árin 1133-1551. Könnun sem fram fór sumarið 2015 bendir til þess að klausturkirkjan sé fundin og nú var vonast til að staðsetja klausturhúsin. Þrír könnunarskurðir voru teknir, sá fyrsti í ætlaðan kirkjugarðsvegg nyrst í túninu, næsti við minningarmörkin svokölluðu og sá þriðji á gamla bæjarstæðið. Staðsetning þeirra tók mið af því sem fram kom í niðurstöðum jarðsjármælinga. Niðurstöður eru þær helstar að ekki tókst að skera með vissu úr um hvar klausturhúsin stóðu, einkum vegna þess hve túnið norðan við bæjarstæðið er raskað af gröfum. Engu að síður komu þar í ljós torfflyksur á nokkrum stöðum en það bendir til rústa af byggingum sem grafir höfðu verið teknar í eða í gegnum. Kolefnisaldursgreiningar á mannabeinum úr gröfunum sýna að veggjaleifarnar eru frá klausturtíma eða eldri. Þá fannst kirkjugarðsveggur sem er samtíða klausturkirkjunni sem fannst sumarið 2015 en í veggjum kirkjunnar og torfveggnum eru samskonar gjóskulög og staðfesti kolefnisaldursgreining aldurinn. Loks er greinilegt að mikið rask er á bæjarstæðinu vegna ábúðar þar um langt skeið, en þar fannst einnig það sem virðist vera gamalt vatnsveitikerfi.

English Summary

The aim of the research was to search for the ruins of the monastery that operated in Þingeyrar in 1133-1551. In 2015 a survey was conducted, and the results suggest that the monastic church has been found. Now the aim was to locate the houses of the monastery. Three test pits were dug in 2016, the first in a supposed wall of a graveyard, the next one close to the memorial there, and the last one in the old farmstead. These locations were based on the results of ground radar measurements.

The results from the survey in 2016 are in short, that it was not possible to determine with any certainty where the monastic buildings stood especially because the field north of the farmstead has been disturbed by grave digging in the past. Nevertheless, some disturbed turf was found in several locations suggesting ruins of buildings that the graves had been dug into or through. Radiocarbon analysis of human bones from the graves show that the turf remains are from the monastic time or older. A cemetery wall made from turf was found which is contemporary with the monastic church, the walls contain identical tephra and carbon dating confirmed the age. Finally, it is obvious that the farmstead has been disturbed a lot in the last centuries, but also, what appears to be an old water supply system was found there.

Mynd 34. Við rannsóknir á Egg í Hegranesi. Ljósmynd: John Steinberg.

5.4 Rannsóknarskurðir á 12 jörðum í Skagafirði - Colonization and Christianity: the development of Viking Age and medieval hierarchies in Skagafjörður, North Iceland

Leyfishafi: John Steinberg	Fyrirtæki/stofnun: Fiske Center for Archaeological Research, Boston
Rannsóknarnúmer: 2016060051	Númer Þjóms: 2016-41
Staðsetning: A 478470 N 580800	Póstnúmer: 551 Sauðárkrókur
Vettvangsrannsókn hófst: 6.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 15.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Íslensku vantar.

English summary

By comparing the farmstead establishment and size hierarchy to the geography of the Christian cemeteries, we can determine if there is a relationship between the two sequences. The results, in the context of our previous work in Langholt, will allow us to determine how important the long-term advantages of being first were to the subsequent development of secular and religious hierarchies. We will also look at the strength of economic and social path dependence during the colonization and the rise of Christianity. Twenty-two test pits were excavated during the 2016 field season. Four at Ríp, one at Ás, (Næfursstaðir), two at Keflavík (Kriki & Þraelagerði), two at Utanverðunes, four at Helluland (one at the main farm one at Kotið & two at Ásgrímsstaðir), four at Egg, two at Rein, one at Keta, and one at Hamar (Hendilkot).

The test pits were all designed to provide dating, particularly establishment dates, for features and farm mounds. Ash and midden deposits with obvious tephra layers were targeted for excavations. These deposits, and specific locations within them, were located

with coring and/or geophysics. These test pits provide a major part of the data collected for a settlement pattern study of Hegranes.

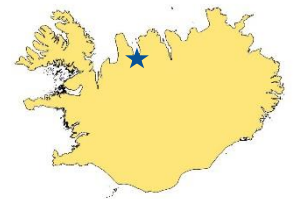
Ríp, Ás (Næfursstaðir), Helluland, Helluland (Kotið), Utanverðunes, Rein, & Egg look to be established all before the year 1000, and maybe much earlier. Keflavík (Kriki), Helluland (Ásgrímsstaðir), Hamar (Hendilkot) and Keta appear to be established later.

Mynd 35. Brian Damiata gengur um Hegranesþing í Skagafirði með CMD Explorer. Ljósmynd: John Steinberg.

5.5 Borkjarnataka á Hegranesþingi - Colonization and Christianity: the development of Viking Age and medieval hierarchies in Skagafjörður, North Iceland

Leyfishafi: John Steinberg	Fyrirtæki/stofnun: Fiske Center for Archaeological Research, Boston
Rannsóknarnúmer: 2016060040	Númer Þjóms: 2016-89
Staðsetning: A 478650 N 581450	Póstnúmer: 551 Sauðárkrúkur
Vettvangsrannsókn hófst: 6.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 15.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: borun

Íslensku vantar.

English Summary

Coring at Hegranesþing was carried out to further understand sequence on Hegranes in general, and more specifically, at Garður and Hegranesþing. The 2016 coring is a continuation of coring research carried out in 2015 which raised several questions, e.g. on the sequence of the farmstead established at Hegranesþing.

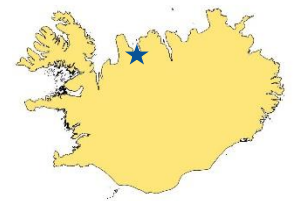
A 5th geophysical (conductivity) survey was therefore completed on Hegranesþing. Preliminary results suggest that, in addition to the complicated booth architecture, Hegranesþing has at least one early farmstead with a distinct longhouse and substantial midden deposit.

Mynd 36. Nika Zeitlin, Alisha Sawyer, Annie Greco og Leigh Koszarsky taka borkjarna á Ásgrímsstöðum í Skagafirði. Ljósmynd: John Steinberg.

5.6 Colonization and Christianity: the development of Viking Age and medieval hierarchies in Skagafjörður, North Iceland - Kjarnaboranir

Leyfishafi: Douglas Bolender	Fyrirtæki/stofnun: University of Massachusetts Boston
Rannsóknarnúmer: 2016060065	Númer Þjóms: 2016-90
Staðsetning: A 478280 N 578660	Póstnúmer: 551 Sauðárkrókur
Vettvangsrannsókn hófst: 8.7.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 15.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: borun

Íslensku vantar.

English Summary

The primary purpose of the coring survey in Hegranes was to identify buried domestic sites, to characterize the extent and periods of occupation or known farmsteads, and to locate areas for small text excavations. Farm-mounds and surrounding areas were cored at the farms of Egg, Rein, Keta, Hamar, Ríp, Utanverðunes, Helluland, and Ásgrímsstaðir. A total of 1854 cores were taken for farmstead reconnaissance, farm mound characterization, and test pit placement during the 2016 field season: Egg=368, Rein=148, Keta=291, Hamar=130, Ríp=242, Utanverðunes=272, Helluland=255, and Ásgrímsstaðir=148.

The main findings of the 2016 coring survey in Hegranes are as follows. These should all be taken as preliminary interpretations.

1. All of the farms have evidence of domestic activity before the fall of the Vj-1000 AD tephra layer. Most of the farms show evidence of domestic activity before the fall of the

mid-10th century tephra layer and were likely established during the historically identified settlement period (ca. AD 870-930).

2. All of the farm mounds appear not to have moved significantly since they were originally established. Building and primary midden locations have shifted over the history of the farm-mounds.

3. Farm mounds varied significantly in size from under 1000 square meters to over 10,000 square meters.

Mynd 37. Nemarnir Nicholas Zeitlin, Jared Muehlbauer og Lauren O'Connor taka borkjarna á Næfurstöðum í Skagafirði. Ljósmynd: Kathryn Catlin.

5.7 Fornbýli Landscape and Archaeological Survey on Hegranes (FLASH): The Archaeological Investigation of Erosion and its Effect on Social Processes in the Arctic

Leyfishafi: Kathryn A. Catlin	Fyrirtæki/stofnun: Northwestern University
Rannsóknarnúmer: 2016060030	Númer Þjóms: 2016-41
Staðsetning: A 476340 N 5800300	Póstnúmer: 551 Sauðárkrókur
Vettvangsrannsókn hófst: 24.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 16.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: borun

Rannsóknirnar voru í formi ítarlegrar könnunar með töku kjarnabora og könnunarskurða á nokkrum fornþýlum í Hegranesi. Ætlunin var að kanna aldur jarða og stærð þeirra í upphafi, með sérstöku tilliti til umhverfisbreytinga. Gjóska úr Heklu sem féll 1104 var notuð sem leiðarlág varðandi skilgreiningu á elstu byggð. Öll fornþýllanna voru byggð og komin í eyði fyrir 1104. Eftir 1104 voru beitarhús eða stekkir byggðir á sama stað og fornþýlin. Elsta fornþýlið reyndust Næfurstaðir í landi Áss og Hendilkot í landi Hamars.

Uppsöfnun jarðvegs var yfirleitt lítil, u.þ.b. 50 cm. Hún var mest innan túngarða, sem bendir til að torfveggir hafi verið mikilvæg vörn gegn jarðvegsrofi og þar með ýtt undir áframhaldandi framleiðni túna. Flest fornþýllanna lágu í þýfðu og veðruðu mýrarlandslagi.

Á sumum fornþýllanna var stunduð sérhæfð framleiðsla svo sem kolavinnsla og torfskurður.

Vísbendingar fundust um byggð í Krika og á Þrælagerði í landi Keflavíkur, en engar vísbendingar höfðu fundist um mannvist þar árið áður. Breyttar rannsóknaraðferðir, þegar borkjarnar eru teknir með styttra millibili, geta, eins og hér sést, leitt til breyttra niðurstaðna.

Engin merki fundust um mannvist á Háagerði í landi Hellulands eða Minni-Egg í landi Eggjar.

English Summary

The aim of the research was to investigate the age and original extent of a few fornþýli (old farms) at Hegranes. This was done by thorough coring and test trench excavations at the sites. The main findings of the 2016 coring survey at Hegranes' fornþýli are generally similar to the 2015 results, as follows. These should all be taken as preliminary interpretations.

1. When fornþýli were inhabited for significant periods of time, it tends to be early (pre-1104). Of the sites surveyed, the earliest was Næfurstaður and the latest was Hendilkot.
2. After 1104, little evidence of long-term habitation at fornþýli was observed (with the exception of Hendilkot), and many of these places were re-used as part of agricultural infrastructure for many centuries.
3. Soil accumulation is significantly deeper inside field walls than outside the walls, suggesting turf walls play an important role in resisting erosion and preserving field productivity.
4. Soil accumulation was generally shallow - approximately 50 cm, on average, from ground surface to gravel.
5. The majority of fornþýli surveyed in 2016 were located in cryoturbated landscape with eroded, higher land to one side, and wet, lower bogs on the other side. Bog encroachment will be further investigated in 2017.
6. Some fornþýli were used for specialized production, including perhaps charcoal production and peat cutting. Further analysis and interpretation is ongoing.
7. Evidence of early habitation was observed at the fornþýli on Keflavík in 2016, which has changed the preliminary interpretations of the 2015 work and caused a change to survey strategies (tighter coring grids).
8. No trace of midden material was found at Háagerði or at Minni-Egg. Háagerði was probably never more than a barn; Minni-Egg may have lost all evidence of habitation to extreme erosion.
9. Hendilkot's situation in the landscape, its later date, and the character of its midden (all more similar to major farms than to other fornþýli) suggest social and material differences between the north and south ends of Hegranes. This will be followed up in 2017, through further investigation of the Keldudalur fornþýli.

Mynd 38. Yfirlitsmynd úr lofti af kirkjugarðinum í Keflavík á Hegranesi við lok uppgrافتar.
Ljósmynd: Guðný Zoëga.

5.8 Uppgröftur kirkju og kirkjugarðs í Keflavík, Hegranesi

Leyfishafi: Guðný Zoëga	Fyrirtæki/stofnun: Byggðasafn Skagfirðinga
Rannsóknarnúmer: 2015060056	Númer Þjóms: 2016-40
Staðsetning: A 477283 N 581877	Póstnúmer: 551 Sauðárkrúkur
Vettvangsrannsókn hófst: 29.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 5.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Sumarið 2016 var haldið áfram með uppgröft kirkju og grafa í 11. aldar kirkjugarðinum í Keflavík í Hegranesi. Rannsóknin er hluti af Skagfirsku kirkju- og byggðasögurannsókninni. Þar sem hreinsað hafði verið ofan af svæðinu sumarið áður var hægt að hefja uppgröft um leið og búið var að fjarlægja jarðvegsdúk og farg sem á honum var. Uppgröfturinn leiddi í ljós timburkirkju með hornstoðum sem umlukin hefur verið torfvegg. Gólfplötur kirkjunnar var 4 x 3,5 metrar og á austurhlið var kór, um 2 x 2m að innanmáli. Timburgólf hefur verið í kirkjunni og mátti greina för eftir þverbita og gólfborð. Kirkjan hefur verið gilduð upp eða endurbyggð a.m.k. tvisvar, seinast í upphafi 12. aldar. Grafnar voru upp 29 grafir, þar af höfðu þrjár grafir verið tæmdar á 12. öld. Aðrar grafir voru frá því fyrir 1104. Alls voru því grafnar upp 26 beinagrindur. Nokkrar beinagrindanna höfðu orðið fyrir skemmdum vegna rafstrengs sem plægður var í gegn um garðinn 2013. Í lok uppgráftartímans komu fram leifar byggingar við innganginn í kirkjugarðinn, mögulega leifar smiðju. Alls fannst 21 gripur, þar af áristaður hryggjarliður úr hval og 11. aldar silfurpeningur. Uppgrefturinn lýkur sumarið 2017 en þá verða seinustu grafirnar grafnar upp, lokið verður við uppgröft kirkjunnar og kirkjugarðveggur fjarlægður til að kanna hvort undir honum eða utan við kunni að leynast grafir.

English summary

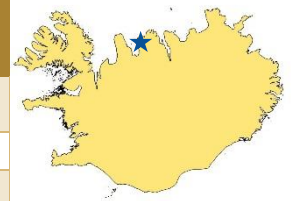
The summer of 2016 saw the continuation of excavations of the 11th century cemetery at Keflavík in Hegranes, Skagafjörður. The excavation is a part of the Skagafjörður Church and Settlement Survey. The excavations revealed the remains of a timber church with turf walls. The church had sunken corner posts and the visible remains of a wooden floor. The floor of the church measured 4 x 3,5 m internally with a small choir, 2 x 2 m at its eastern wall. The church had been rebuilt at least twice, the last time in the early 12th century. In total, 29 graves were excavated, three of which had been emptied in the 12th century, making the total number of excavated skeletons 26. A few of the skeletons had been damaged by the laying of a buried electric cable in 2013. In total 21 artefacts were found, including an 11th century silver coin and a part of a whale vertebra with possible markings. At the end of the season a building was found next to the entrance to the cemetery, possibly a smithy. The excavations will be concluded in 2017.

Mynd 39. Kjarni úr Blákápuagarði í Fljótum. Garðurinn er eldri en 1104 gjóskan sem sést á 14 cm dýpi. Ljósmynd: Guðný Zoëga.

5.9 Eyðibýli og afdalir Skagafjarðar X

Leyfishafi: Guðný Zoëga	Fyrirtæki/stofnun: Byggðasafn Skagfirðinga
Rannsóknarnúmer: 2016060009	Númer Þjóms: 2016-91
Staðsetning: A 492440 N 618739	Póstnúmer: 570 Fljót
Vettvangsrannsókn hófst: 4.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 24.10.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: borun

Sumarið og haustið 2016 fóru fornleifarannsóknir fram á 23 minjum/minjastöðum í tengslum við verkefnið Eyðibýggð og afdalir Skagafjarðar. Rannsóknin hófst 2004 og er unnin í samstarfi við verkefnið *Byggðasaga Skagafjarðar*. Alls hafa 103 staðir verið rannsakaðir með borkjörnum og könnunarskurðum en fjöldi annarra minja hefur einnig verið mældur upp í tengslum við verkefnið.

Rannsóknin 2016 tók fyrir nokkra staði í Sléttuhlíð en flestir staðanna voru í Fljótum, nyrst í austanverðum Skagafirði. Um 200 borkjarnar voru teknir í og við tóftir á öllum 23 stöðunum til að kanna aldur og mögulega búsetu. Staðirnir voru af ýmsum toga þó svo að áhersla sé lögð á að skoða leifar mannabústaða, fornþýla eða annarra minjar sem fylla inn í byggðasögu héraðsins.

Niðurstöður rannsókna sýndu að 14 staðanna hafa verið í byggð eða notkun hafist fyrir 1104 og að allir staðir nema tveir voru í byggð fyrir 1300. Á átta stöðum fundust ummerki um áður óþekkta byggð, þar af fundust leifar 5 - 6 skála frá elstu tíð.

English summary

Since 2004, the Skagafjörður Heritage Museum and the local history project have, in collaboration, been researching the oldest settlement remains found in Skagafjörður.

Through the project 103 sites have been examined by coring or test trenches. Many of the sites have also been surveyed and measured.

In total 23 sites were examined in the summer of 2016. The research area extended over the areas of Sléttuhlíð and Fljót in Skagafjörður. Many of the sites (14/23) were established as settlements dating to before AD 1104 and all but two dated to before AD 1300. On eight sites, previously unknown settlement remains dating to the first two centuries of settlement were located.

Mynd 40. Yfirlitsmynd sem sýnir hitaveituskurð á Sjöundá í Fljótum. Ljósmynd: Guðný Zoëga.

5.10 Framkvæmdaefirlit vegna hitaveitu í Fljótum

Leyfishafi: Guðný Zoëga	Fyrirtæki/stofnun: Byggðasafn Skagfirðinga
Rannsóknarnúmer: 2016070045	Númer Þjóms: 2016-57
Staðsetning: A 492911 N 617888	Póstnúmer: 570 Fljót
Vettvangsrannsókn hófst: 5.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 23.8.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdaefirlit	Aðferð: könnunarskurðir

Á ágúst 2016 voru skoðaðir skurðir sem gerðir voru vegna lagningar hitaveitu á jörðunum Sjöundastöðum og Móskógum í Fljótum.

Á Sjöundastöðum var skoðaður 28 m langur skurður sem hafði verið tekinn frá tengibrunni og upp brekku að íbúðarhúsinu. Skurðurinn lá í gegnum götu og malarlagt plan við íbúðarhúsið. Engar minjar fundust í skurðinum nema á 1 m svæði þar sem þverskurður hafði verið tekinn að horni íbúðarhússins. Þar fannst rótað torf með 1104 gjóskunni sem hafði að hluta verið grafið burt þegar malarplanið var lagt.

Hins vegar hafði verið gerð viðbót við skurðinn sem ekki var á áætlun yfir það sem átti að skoða. Það var 8 m langur viðbótarskurður sem lá að svæði þar sem byggja á bílskúr. Einnig hafði 11 x 6 m grunnur verið tekinn vegna bílskúrsins. Viðbótarskurðurinn lá utan í bæjarstæðinu þar sem torfbærinn var áður en núverandi íbúðarhús var byggt. Í honum kom fram syðri útbrún grjót- og torfhlaðins húsveggjar. Bílskúrsgrunnurinn þverskar svo hluta af yngri grjóthlöðnum húsgrunni eða stétt og var um 80 cm djúpur þar sem hann var dýpstur. Sniðið var teiknað upp og voru nokkrar byggingaleifar ofan 1104 gjóskunnar en auk þess nokkur þykk mannvistarlög undir gjóskunni.

Á Móskógum var skoðað í tvo skurði. Í öðrum komu að mestu fram náttúruleg mýrarlög en þar mátti þó greina koladreif bæði undir og ofan á 1104 gjóskunni sem lá þar óhreyfð. Þar hefur því verið byggð fyrir þann tíma. Í öðrum skurði

kom svo fram nokkuð umfangsmikill öskuhaugur á stað sem ekki var vitað að væri bæjarstæði. Jarðvegi hafði verið rutt ofan af ruslahaugnum og því var ekki hægt að ákvarða aldur hans nánar.

English summary

In August 2017 trenches dug for the laying of hot water pipes were investigated at two farms in Fljót in Skagafjörður, Sjöundastaðir and Móskógar.

At Sjöundastaðir there were few occupational remains in the originally planned trench. More substantial remains were found in a later additional trench and a newly dug foundation for a garage. The additional ditch had partially cut along the outside of a wall made of turf and stone, probably the remains of the farmhouse preceding the current building. The garage foundation had been dug into both pre- and post-1104 remains.

At Móskógar there was some evidence for both pre- and post-1104 occupation. A substantial midden located away from the old farmstead indicates a previously unknown site for the farm.

Mynd 41. Kirkjugarðurinn á Minni-Sléttu í Fljótum séður úr lofti. Ljósmynd: Guðný Zoëga.

5.11 Eyðibýggð og afdalir Skagafjarðar – uppgröftur í kirkjugarði Sléttu, Fljótum

Leyfishafi: Guðný Zoëga	Fyrirtæki/stofnun: Byggðasafn Skagfirðinga
Rannsóknarnúmer: 2016060079	Númer Þjóms: 2016-45
Staðsetning: A 498656 N 616131	Póstnúmer: 570 Fljót
Vettvangsrannsókn hófst: 9.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 10.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Við vettvangsrannsóknir tengdar verkefninu Eyðibýli og afdalir Skagafjarðar X, var mældur upp sporöskjulaga kirkjugarður á bæjarstæði Minni-Sléttu, meints afbýlis í landi Sléttu í Fljótum, norðanvert í Skagafirði. Garðurinn var að innanmáli 22 m á lengd frá austri til vesturs og 16 m frá norðri til suðurs. Norðarlega fyrir miðju garðs var (kirkju?) tóft um 6,5 m á lengd frá vetri til austurs og um 5 m frá norðri til suðurs að utanmáli. Heimild er til um fallið bænhús á Sléttu á seinni hluta 15. aldar og í jarðabók 1709 segir að sjái til kirkjugarðsleifa. Örnefnið Kirkjuhóll er einnig þekkt í landi fornbýlisins Minni-Sléttu. Hvergi er þó minnst á kirkjugarðsleifarnar á Minni-Sléttu þrátt fyrir að þær séu enn mjög glöggar á yfirborði.

Fyrst voru teknir borkjarnar í kirkjugarðsvegg, inni í kirkjugarðinum og í vegg meintrar kirkju. Þeir gáfu allir til kynna að garður og kirkja væru aflögð fyrir 1104. Ákveðið var að taka tvo skurði til að sannreyna þessar niðurstöður. Annars vegar í kirkjugarðsvegg og hins vegar innan garðs.

Í skurðinum í kirkjugarðsvegginn kom fram lagskiptur torfveggur allt að 40 cm hár og 90 cm breiður. Í honum voru þykkar linsur af landnáms- og H3 gjóskunum. Heklugjóskan 1104 lá upp að garðinum innanverðum og mátti sjá gjóskuna sem mjög þunnt lag yfir helmingi veggjar. Engin merki voru um að

garðurinn hafi verið endurhlaðinn. Í kirkjugarðinn sjálfan var tekinn skurður um 2,5 m suður frá kirkjuveggnum. Á 20 cm dýpi var komið niður á yfirborð tveggja samliggjandi grafa. Grafið var niður í vesturhelming eða höfuðenda beggja en engar leifar mannabeina eða kista fundust.

Ljóst er að þarna er kirkjugarður sem hefur verið aflagður þegar 1104 gjóskan féll og því er ekki um að ræða kirkjuna sem nefnd er í heimildum á 15. öld.

Líklegt er að bein hafi verið fjarlægð þegar kirkjugarðurinn var aflagður en merki um slíkan flutning hefur fundist í fleiri skagfirskum kirkjugörðum.

Sögusagnir eru um að Sléttubær hafi áður staðið þar sem leifar Minni-Sléttu eru og hafi bærinn verið fluttur þangað sem hann stendur enn (ca. 700 m). Því kann að vera að þar sé að finna arftaka kirkjugarðsins sem hér var skoðaður og að beinin hafi verið flutt þangað.

English summary

Two test trenches were dug in a suspected medieval cemetery at the abandoned farm Slétta in Fljót in Skagafjörður, North Iceland. A church is mentioned on the farm in written sources dating to the second half of the 15th century. An oval cemetery (22 x 16 m circumference) with a church ruin at its centre was located during archaeological surveying. Further sub-surface coring appeared to show that the remains were abandoned already in the late 11th century.

Two test trenches were dug, one in the boundary wall of the cemetery the other within the cemetery grounds. The trenches confirmed that the cemetery was abandoned prior to the tephra fall of 1104. These are thus not the remains of the 15th century church. Two graves were located but neither contained the remains of coffins or skeletons. The graves have possibly been emptied when the cemetery was relocated, a tradition commonly witnessed in medieval Skagafjörður cemeteries. The bones might then have been relocated to a new cemetery on the farm, probably the location of the church mentioned in the sources.

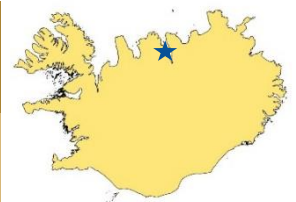
6. Norðurland eystra

Mynd 42. Möðruvellir. Staðsetningar skurða 2016. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.

6.1 Möðruvellir – Klaustur á Íslandi

Leyfishafi: Steinunn Kristjánsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2015050055	Númer Þjóms: 2016-10
Staðsetning: A 534381 N 586068	Póstnúmer: 601 Akureyri
Vettvangsrannsókn hófst: 23.5.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 27.5.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Markmið rannsóknarinnar var að leita að rústum klaustursins sem rekið var á Möðruvöllum árin 1296-1547. Grafnir voru tveir könnunarskurðir á Möðruvöllum. Í könnunarskurði 1, sem grafinn var við Stefánsfjós, var komið niður á brunalög en vitað er að klaustrið ásamt kirkju brann snemma á 14. öld. Á Möðruvöllum hafa hins vegar orðið fjölmargir aðrir brunar og ekki er víst að allir hafi verið skráðir. Kolefnisaldursgreining virðist benda til að yngra brunalagið sé frá bæjarbrunum árið 1712 og virðist eldra brunalagið vera yngra en klausturbruninn. Þó var komið niður á veglegar rústir undir brunalögum sem eru frá klausturtíð, en ljóst er frá gjóskulagi í torfi að byggingin hefur verið byggð eftir árið 1104 og verið komin úr notkun á 15.-17. öld. Ekki fundust gripir í rústunum sem varpa ljósi á notkun byggingarinnar en lítill vikurmoli ásamt unnum við sem virðist vera af bókaspjaldi gætu þó hugsanlega verið úr klausturstarfsemi. Ekki er þó unnt að segja til um hvort klausturrústir séu fundnar eða ekki.

English Summary

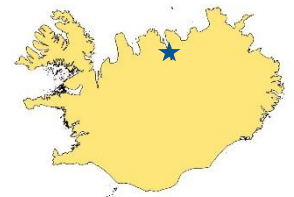
The aim of this research was to locate the ruins of the monastery that was operated in Möðruvellir in 1296-1547. Two test pits were dug at Möðruvellir in 2016. In test pit 1, which was located near Stefánsfjós, two burnt layers were found. It is recorded that the monastery burnt down in the early 14th century, however houses at Möðruvellir have burnt down many times. Results from carbon dating indicate that the younger burnt layer is from a housefire that happened in 1712. The older burnt layer seems to be younger than the fire at the monastery. Remains of a building were found under the burnt layers and it seems to be from the monastic period. A tephra layer in the turf shows that it was built after 1104 and had come out of use in the 15th-17th century. There were no artifacts found in the ruins to indicate the use of the building, however a small pumice stone and piece of worked wood that appears to be from a book were found and might give indication that the building is connected to the monastery. It is however not possible to say if the monastery has been found or not.

Mynd 43. Innbærinn á Akureyri. Svæðið fyrir uppgröft. Horft til suðurs. Ljósmynd: Ármann Guðmundsson.

6.2 Frumdægur Akureyrar

Leyfishafi: Ármann Guðmundsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 2015050050	Númer Þjóms: 2016-65
Staðsetning: A 541971 N 575150	Póstnúmer: 600 Akureyri
Vettvangsrannsókn hófst: 17.9.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 18.9.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Verkefnið miðar að því að reyna að staðsetja og rannsaka minjar um elsta verslunarstaðinn á Akureyri. Verkefnið hófst árið 2014.

Vonast var til að finna ummerki eftir þau hús sem sjást á teikningum rétt norðan við fyrstu kauplóð hins danska einokunnarstaðar. Það tókst hins vegar ekki að þessu sinni og geta verið margar ástæður fyrir því. Prufuholan var aðeins 1 x 1 m stór en svæðið sem um ræðir að minnsta kosti 300 m². Einnig er hugsanlegt að svæðið hafi verið hreinsað á einhverjum tímamarki og efni borið í það en öll mannvistarlögin sem sáust í prufuholunni voru ansi blönduð. Holan var mæld upp af Minjaverði Norðurlands eystra, Rúnari Leifssyni, og sett inn á kort frá 1912. Samkvæmt því hefði prufuholan átt að vera mjög nálægt byggingum. Þegar fjármagn hefur verið tryggt verður líklega farið aftur á staðinn með frekari rannsóknir í huga.

Nokkuð fannst af keramik og steinkolum í holunni sem er væntanlega flest ekki eldra en 19. öld, þó erfitt að fullyrða.

English Summary

The project aims at locating the remains of the oldest trading site in Akureyri. The project started in 2014.

The aim of the excavation was to find evidence of the houses, which can be seen on drawings, just north of the first plot of the Danish monopoly site. Unfortunately, that was not achieved for now, and for that can be many reasons. The size of the test trench was only 1m x 1m on an area that covers at least 300m². It can also be possible that the area has been cleared at some point in the past and some material been put there since all the cultural layers that could be seen in the test trench, were mixed. Rúnar Leifsson, the cultural heritage manager for Northeast Iceland, came and took GPS coordinates of the test trench and put them on a map from 1912. According to that, the test trench should have been very near the buildings. When enough funding has been secured, it is likely that the site will be visited again with further research in mind.

A small amount of ceramics and coals were in the trench and most of them are likely not older than from the 19th century, but that is hard to affirm.

Mynd 44. Munkaþverá. Staðsetning könnunarskurða 2016. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.

6.3 Munkaþverá – Klaustur á Íslandi

Leyfishafi: Steinunn Kristjánsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2015050057	Númer Þjóms: 2016-17
Staðsetning: A 542437 N 561024	Póstnúmer: 601 Akureyri
Vettvangsrannsókn hófst: 23.5.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 27.5.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið rannsóknarinnar var að leita að rústum klaustursins sem rekið var á Munkaþverá árin 1155-1551. Rannsókn var einnig gerð sumarið 2015 og var þá talið nokkuð líklegt að rústir klaustursins væru fundar. Í könnunarskurði 1 var þess freistað að finna jaðra hugsanlegs klausturrústasvæðis og virtust þeir sjást á yfirborði túnsins. Í vesturhluta skurðarins fannst óhreyft moldarlag en í austurhlutanum torf- og steinhleðslur. Ekki var unnt að aldursgreina rústirnar með gjóskulögum vegna þess að þau voru engin sýnileg yfir né undir þeim. Gjóskulagasýni voru tekin úr torfi og virðist sem um gamla byggingu sé að ræða, en engin yngri gjóskulög var að finna í torfinu. Ekki er hægt að segja með vissu hvort rústin sem fannst í skurði 1 árið 2016 tengist þeirri sem fannst í könnunarskurði 2 árið 2015, en þó er það talið mjög líklegt.

English Summary

The aim of the research was to search for the ruins of the monastery that operated at Munkaþverá in 1155-1551. Test pits were also taken in 2015 and the results showed that the ruins of the monastery were likely located. In test pit 1 from 2016 an attempt was made to find the outer edges of the ruin, but it appeared to be visible from the surface. In

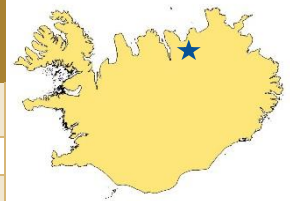
the western part of the test pit there were undisturbed layers but in the eastern part turf and stone structures were found. It was not possible to date the ruins using tephrocronology because there were no visible tephra layers over or under them. Tephra samples from the turf indicate that the building is quite old. It is however not possible to say with certainty whether the ruins found in trench 1 in 2016 related to the one found in test pit 2 in 2015 but it is considered highly likely.

Mynd 45. Tóft í landi Narfastaða í Reykjadal. Ljósmynd: Howell M. Roberts.

6.4 Fornleifarannsókn í landi Narfastaða

Leyfishafi: Howell M. Roberts	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016090078	Númer Þjóms: 2016-76
Staðsetning: A 576160 N 576551	Póstnúmer: 650 Laugar
Vettvangsrannsókn hófst: 30.9.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 3.10.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið verkefnisins er að grafa könnunarskurði í valdar minjar til aldursetningar og notkunargreiningar. Upplýsingar þessar munu varpa ljósi á tímarás ábúðar að Narfastöðum og jarðaskipan innan landamerkja bæjarins. Einnig munu upplýsingarnar veita þarfa innsýn fyrir langtímaskipulag á landnýtingu og ferðamennsku á Narfastöðum.

Við vettvangsrannsókn voru tvö svæði könnuð. Hið fyrra var um 1100 m suðvestan við núverandi bæjarstæði Narfastaða og hið síðara kallast Syðragerði og var samkvæmt heimildum fjárhússtæði. Á fyrrnefnda svæðinu voru teknir tveir könnunarskurðir, einn í gegnum skálalaga tóft og hinn síðari í gegnum holu eða gryfju um 50 m norðan við tóftina. Tóftin reyndist vera íveruhús sem reist var nokkuð áður en 1300 gjóskulagið féll en ekki er um bæjarstæði að ræða þar sem engar aðrar byggingar eru í grennd. Gryfjan reyndist einnig vera grafinn áður en 1300 gjóskulagið féll en hlutverk hennar er óþekkt. Á hæðarhrygg eru þrjár holur/gryfjur sem voru taldar vera kolagrafir en ekkert kol fannst í gryfjunni sem könnuð var og því verður að teljast ólíklegt að um kolagröf hafi verið að ræða.

Syðragerði var eins og áður sagði talið vera fjárhússtæði með hringlaga túngarði með tóftum syðst í túninu. Könnunarskurður var grafinn í gegnum túngarðinn og reyndist hann vera í tveimur byggingastigum. Eldri túngarðurinn var reistur áður en 1300 gjóskan féll. Sá garður hrundi og var annar garður hlaðinn ofan á

hrun eldri túngarðsins, í honum var 1300 gjóskan í torfi en hann er yngri en 1477 gjóskulagið þar sem það lá ofan á fokmoldarlagi sem lá að hluta til yfir garðlaginu. Túngarðurinn hefur þar af leiðandi verið hlaðinn á 13.-14. öld.

English Summary

The aim of the project is to date and explore the use of two archaeological features. Test trenches were dug in the features for that purpose. The information gathered will shed light on the settlement and occupation of Narfastaðir as well as the arrangement of occupation and use within the boundary of the farm.

The first area was about 1100 m southwest of the current farm and the latter is called Syðragerði and is about 800 m southeast of the current farm. On the former area two test trenches were dug, one in a little building and the second in a pit on a ridge about 50 m north of the building. The building was built well before the 1300 tephra layer fell and so was the pit, but it is not known what these features were used for. The latter area, Syðragerði, was according to the written sources a sheep house with a circular enclosure. A test trench was dug through the enclosure. It had two building phases. The older one was built before the 1300 tephra layer fell but the younger one had the 1300 tephra within the turf, but it was built before the 1477 tephra layer fell. The area seems to have been in use during 13th to 14th century. Further research is needed on the building remains that are in the southern part of the area to test if they are sheep houses.

Mynd 46. Horft yfir skálastæðið á Hofstöðum í Mývatnssveit og út eftir Laxárdal, til NNW.
Ljósmynd: Orri Vésteinsson.

6.5 Hofstaðagarðshorn

Leyfishafi: Orri Vésteinsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 2016090109	Númer Þjóms: 2016-77
Staðsetning: A 584700 N 569549	Póstnúmer: 660 Mývatn
Vettvangsrannsókn hófst: 22.10.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 22.10.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Tilgangur rannsóknarinnar var að kanna áður óþekktar tóftir sem fundust 420 m norðan við hin vel þekktu veisluskála á Hofstöðum í Mývatnssveit og reyna að fá staðfestingu á því hvers eðlis tóftirnar eru og frá hvaða tíma. Niðurstaðan er sú að um áður óþekkt bæjarstæði frá víkingaöld er að ræða.

Á bæjarstæðinu eru a.m.k. þrjár byggingar. Ein af þeim er 26 m langur skáli sem var hruninn saman fyrir 1104. Skálinn gæti hafa verið byggður fyrir 940.

Bæjarstæðið er mögulega fyrirrennari veisluskálans en líklegra er að báðir staðirnir hafi verið í notkun samtímis. Samband veisluskálans og hins nýfundna bæjarstæðis þarfnast frekari rannsóknar.

English Summary

The aim of the research was to investigate hitherto unknown archaeological features found about 420 m north of the feasting hall at Hofstaðir in Mývatnssveit and try to get a confirmation of their age and nature. The results of the investigation are that a new Viking Age site has been found. The site has at least three structures. One of them is a 26 m long hall, abandoned before AD 1104. The hall may be constructed before AD 940. The site is either a precursor or, more likely, a 10th century contemporary of the feasting hall. Its relationship with the feasting hall is a matter requiring investigation.

7. Austurland

Mynd 47. Stöð í Stöðvarfirði. Drónamynd af öllum rannsóknarreitunum. Á myndinni sjást báðir skálarnir í tveimur reitum t.h. og yngri smiðja í reitnum t.v. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.

7.1 Stöð í Stöðvarfirði. Fornleifarannsóknir á skála frá 9. öld og fleiri rústum

Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 2016070024	Númer Þjóms: 2016-49
Staðsetning: A 738458 N 492135	Póstnúmer: 755 Stöðvarfjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 15.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 10.9.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Meginmarkmið rannsóknanna var að staðfesta tilveru skála frá 9. öld á staðnum og það tókst. Eru þeir reyndar tveir, beint ofan á hvor öðrum og eru báðir eldri en 1000 e.Kr.

English Summary

The main object was to confirm a 9th century hall on the site which we did. Actually, two halls were confirmed on the site and both older than 1000 AD.

8. Suðurland

Mynd 48. Eldvatn, kumlstæðið eftir gröft. Horft í VSV. Ljósmynd: Uggi Ævarsson.

8.1 Kumlfundur við Eldvatn, Skaftártungu

Leyfishafi: Uggi Ævarsson	Fyrirtæki/stofnun: Minjastofnun Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016100043	Númer Þjóms: 2016-78
Staðsetning: A 529161 N 352896	Póstnúmer: 881 Kirkjubæjarklaustur
Vettvangsrannsókn hófst: 2.10.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 3.10.2016
Tegund rannsóknar: björgunarrannsókn	Aðferð: uppgröftur

Haft var samband við Minjastofnun Íslands þann 3. september þegar veiðimenn gengu fram á fornt sverð í Skaftárhreppi á Suðurlandi þar sem þeir voru á gæsaveiðum. Minjavörður Suðurlands fór á staðinn og kannaði aðstæður sem voru ill skiljanlegar: sverð lá á austurbakka Eldvatnsins og engin ummerki um gröf eða aðrar mannlegar athafnir. Minjavörður ásamt fleiri starfsmönnum Minjastofnunar leitaði í bakkanum upp og niður með ánni en fundu ekkert. Nokkru seinna gekk annar hópur veiðimanna fram á beinadreif nokkru ofar með Eldvatninu. Minjavörður fór aftur á staðinn við annan mann ásamt mannabeinafræðingi, Hildi Gestsdóttur hjá Fornleifastofnun Íslands ses. Var þá svæðið rannsakað og fundust leifar kumlsins á lítilli sandeyri sem var umflotin vatni. Fyrir Skaftárelda 1783 var ekki meira vatnsfall þar sem nú er Eldvatnið, en lækur. Smám saman hefur Eldvatnið afhjúpað þessa heiðnu gröf og í vatnavöxtum hefur vatnið rofið gröfina og dreift grafarinnihaldinu á um 100 m² svæði. Maður á miðjum aldri og vopn eru uppistaðan í grafarinnihaldinu en ekki fundust nema átta bein og má álykta að afgangurinn af beinagrindinni hafi skolast í burt. Sverðið hefur verið aldursgreint til síðari hluta 10.aldar og er af gerðinni Q. Fyrir utan sverðið fundust fjórir járngripir auk sverðsins; spjót, sigð,

hnífur og meintur örvaroddur. Gröfin var illa farin því aðeins grafarbotninn var eftir. Minjastofnun hefur vaktað svæðið síðan fundurinn varð.

English summary

During a hunting trip in September a few hunters stepped upon an old sword in the south of Iceland, in the Skaftár region. The Cultural heritage manager of Southern Iceland was called to the scene, which was difficult to interpret: a sword lying on a sandy beach. Few weeks later another hunting party walked upon a scatter of bones a bit upstream from where the sword was found. The surrounding area was researched by archaeologists from The Heritage Agency of Iceland & bioarchaeologist, Hildur Gestsdóttir, which found the base of a viking age grave. It seems that the river Eldvatn had exposed the remnants of the grave in a flood. Eight human bones, from an middle aged male, and four metal objects were found lying on the eastern bank of the river; a spear, knife, sickle and possibly an arrowhead. The Viking sword has been identified as a Q type, dated to the early 10th century AD. Only the base of the grave remained intact and was fully excavated. The finds were scattered over approx. 100 square meters. The area is being monitored by the Heritage Agency ever since the discovery of the burial.

Mynd 49. Yfirlit yfir „Lambhúsið“ í Skarðsseli í Landsveit. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.

8.2 Skarðssel í Landsveit

Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 2016050001	Númer Þjóms: 2016-19
Staðsetning: A 444993 N 394626	Póstnúmer: 851 Hella
Vettvangsrannsókn hófst: 1.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 27.7.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Vegna fyrirhugaðrar Hvammsvirkjunar var ráðist í að grafa upp rústir á bæjarstæði Skarðssels, enda mun bæjarstæðið lenda undir Hvammslóni að öllu leyti. Tilgangur rannsóknarinnar var að grafast fyrir um hvaða hlutverki einstakar rústir og rými í þeim hafa gegnt. Öll innanrými bæjarhúsa Skarðssels (1894-1934) og allra útihúsa, nema meints nausts, voru grafin til fulls. Prufuskurðir voru grafnir í kálgarð og rúst 2:7 (gerði og heystæði) auk fjögurra prufuskurða á bæjarstæðinu utan við rústirnar. Tekin voru sýni úr nær öllum rýmum. Engar eldri minjar fundust á staðnum. Magn gripa var talsvert.

English Summary

Due to indented construction of a hydropower plant, Hvammsvirkjun, an excavation was carried out at Skarðssel since the entire farm site will end up at the bottom of the plant's reservoir, Hvammslón. The aim of the research was to investigate the role of each of the farmhouses' rooms and ruins. All individual rooms at the farm Skarðssel (1894-1934) were excavated, and animal houses and other outhouses except the probable boat house. Trial holes were excavated in the vegetable field and ruin 2:7 (animal-fold and hey-storing site) and four at the farm site between the houses. Samples were taken from almost all the rooms and ruins. No older remains were found at the site. Reasonably many finds were registered.

Mynd 50. Keldur á Rangárvöllum. Staðsetning könnunarskurðar. Kort: Sigurður J. Bergsteinsson.

8.3 Keldur á Rangárvöllum – Klaustur á Íslandi

Leyfishafi: Steinunn Kristjánsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands/Þjóðminjasafn Íslands
Rannsóknarnúmer: 2016040050	Númer Þjóms: 2016-13
Staðsetning: A 447075 N 368896	Póstnúmer: 851 Hella
Vettvangsrannsókn hófst: 28.6.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 4.8.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið rannsóknarinnar var að leita að rústum bæjar sunnan megin árinna á Keldum, en þar á bær Jóns Loftssonar að hafa staðið og á hann að hafa byggt klaustur norðan hans.

Tvö svæði sunnan við ána á Keldum voru mæld sumarið 2016 með radarjarðsjá. Sýndi annað svæðið vísbendingar um rúst í jörðu og var í framhaldi ákveðið að taka könnunarskurð þar. Könnunarskurðurinn sýndi þó engin merki um mannvist og er því óljóst hvað olli þessum hreyfingum við radarmælingarnar.

English Summary

The aim of the research was to search for ruins on the south side of the river at Keldur, where Jón Loftsson's farm is said to have been located. Written documents state that he then built a monastery at the north side of the river, where the old houses at Keldur now stand.

Two areas south of the river were measured with a ground penetrating radar. Results from one area showed signs of a ruin in the ground and a decision was made to take a test pit there. The test pit however showed no evidence of human activities and therefore it is unclear what caused the ruin like feature in the GPR results.

Mynd 51. Skálholt. Dagur eitt á vettvangsnámskeiði. Uppgraftarsvæðið opnað. Horft í ANA.
Ljósmynd: Sólrún Inga Traustadóttir.

8.4 Skálholt. Nemendauppgröftur

Leyfishafi: Sólrún Inga Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 2015080040	Númer Þjóms: 2016-69
Staðsetning: A 425694 N 403340	Póstnúmer: 801 Selfoss
Vettvangsrannsókn hófst: 29.8.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 2.9.2016
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Meginmarkmið rannsóknarinnar er að veita nýnemum í fornleifafræði innsýn í verklega þætti fornleifarannsókna áður en bóklegt nám hefst.

Uppgröftur fór fram dagana 29. ágúst - 2. september 2016 í blíðskaparveðri miðað við oft áður. Alls tóku 12 nemendur þátt undir umsjón tveggja fornleifafræðinga. Haldið var áfram að grafa á svæði [5000]. Einnig var svæðið stækkað út frá SA horni svæðis [5000] en bygging er staðsett þar og heldur áfram í suður- og austursniði. Byggingin kom einnig fram í profuskurði [5097] frá árinu áður sem var tekinn nokkra metra í austur út frá SA horninu. Nýja svæðið er 5 x 5 m að stærð.

Alls voru sex jarðlög fjarlægð á þessum dögum. Allir gripir sem finnast við vettvangsrannsóknina verða varðveittir og skráðir. Fjögur jarðlaganna eru frá gamla svæðinu og tengjast mannvirki í SV horni; torf og grjóthrun úr vegg, gólfslag í göngum á mannvirkinu sem liggja frá V til NA. Mannvirkið er raskað af nútímaskurði til suðurs. Í gólfslaginu voru járnþútar, glergjall, flöskugler, leirker og mikið af brenndum beinum. Einnig var ruslslag fjarlægt að hluta sem er staðsett í NV horni en mannvirkið (og göngin) virðast hafa verið byggð inn í lagið. Í ruslslaginu sem var sigtað fannst m.a. dýrabein, kol, múrsteinar, leirker, gler, krítarpípubrot, járnnglar og járnklemma.

Á nýja svæðinu voru tvö jarðlög fjarlægð. Í yfirborðslaginu sem náði yfir allt svæðið fannst mikið af gripum frá ýmsum tímabilum, m.a. kerti úr bíl, steypujárn, þakplötubrot úr þaki Skálholtskirkju, leirker, múrsteinsbrot, glerflöskubrot, textíll, brýni, krítarpípur og ýmsir járngripir og naglar, flestir verksmiðjuframleiddir.

Ekki náðist að grafa niður að mannvirkinu sem vitað var af en eftir að yfirborðslagið var fjarlægt að mestu komu í ljós litrík skellótt torflög sem gætu verið hrun úr þessu mannvirki. Það ætti að skýrast betur í næsta áfanga. Hitt lagið sem var fjarlægt á nýja svæðinu var raskað torflag sem var beint undir grasrót og innihélt það svarta gjósku.

English Summary

The main aim of the excavation is to give first year archaeology students an insight into fieldwork before the academic studies start.

The excavation took place from the 29th of August until the 2nd of September 2016. The weather was good, mostly clear skies. Twelve students participated in the excavation under the supervision of two professional archaeologists. A new area of 5 by 5 meters was opened in the SE corner of the old site ([5000]). The aim is to uncover a building there which is in the corner and continues under the S & E bank of the excavation area. The building was also located in a test pit [5097] from previous year, just a few meters south-east of area [5000].

Total of six deposits were removed during the excavation of which four of them from the older site. Turf and stone wall collapse, along with floor deposit and part of a midden layer in the NW corner. The floor deposit is from a corridor of a building in the NW corner, which is truncated on the south side. The floor contained finds such as iron nails and other objects, glass bottle fragments, slag, pottery and burnt animal bones.

The midden layer was sieved and contained finds such as animal bones, charcoal, bricks, pottery, glass, clay pipe, iron nails and an iron clip.

Two layers were recorded and removed in the extended area in the SE corner. The topsoil consisted of modern finds, such as a spark plug, reinforcing rods and roof fragments (schist) from Skálholt Cathedral. Along with clay pipes, pottery, glass, whetstone, textile and iron objects - which look factory made. The other layer was a turf deposit just beneath the grass roots, it contained some dark tephra. A very colorful and turfy deposits came to light after the removal of these two layers which might be the roof collapse from the building below. This will hopefully get cleared up next summer.

Mynd 52. Hveradalir. Rúst fyrir rannsókn. (Stafrænar myndir nr. 2. Horft mót SA). Ljósmynd: Ármann Dan Árnason.

8.5 Rúst í Hveradölum

Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 2016080026	Númer Þjóms: 2016-62
Staðsetning: A 382604 N 393361	Póstnúmer: 801 Selfoss
Vettvangsrannsókn hófst: 12.9.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 19.9.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Helsta markmið verkefnisins var að kanna aldur og hlutverk rústarinnar sem þarf að víkja vegna fyrirhugaðra framkvæmda á svæðinu. Gengið var úr skugga um að engar eldri minjar leyndust undir rústinni. Á staðnum hefur verið byggður braggi á stríðsárunum og var sá braggi notaður sem mannabústaður. Þrjú hólf eru í rústinni (A - C). Stærsta hólfíð (A) voru vistarverur fólks, hólf B hefur trúlega verið upphitunarrými og hólf C geymsla. Samkvæmt munnlegum heimildum var timburkofi reistur inni í rústinni á síðari tímum, en engin spor af honum sáust við rannsóknina. Engar eldri minjar fundust undir rústinni.

English Summary

The aim of the research was to investigate the age and nature of a ruin due to planned construction work on the site. During the second world war a barrack was built on the site. Three rooms were in the barrack, a dwelling room, a heating room and a storage room.

Later a wooden hut was built in the ruin according to oral information, but no traces of that house were found. No older ruins were found under the barrack.

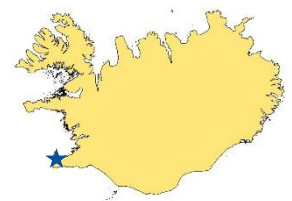
9. Reykjanes

Mynd 53. Yfirlitsmynd af skotbyrgi á Keflavíkurflugvelli. Ljósmynd: Lilja Laufey Davíðsdóttir.

9.1 Keflavíkurflugvöllur. Deiliskipulag vestursvæðis - flugstöðvarsvæði

Leyfishafi: Ragnheiður Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Antikva ehf.
Rannsóknarnúmer: 2016100036	Númer Þjóms: 2016-79
Staðsetning: A 322336 N 393656	Póstnúmer: 235 Reykjanesbær
Vettvangsrannsókn hófst: 17.10.2016	Vettvangsrannsókn lauk: 4.11.2016
Tegund rannsóknar: framkvæmdauppröftur	Aðferð: uppgröftur

Markmið rannsóknarinnar var að kanna aldur og hlutverk byrgis [425] á vestursvæði Keflavíkurflugvallar sem er í hættu vegna fyrirhugaðra framkvæmda.

Mjög grunnt var niður á hleðslur tóftarinnar og lágu þær 0,5–1 cm undir grasrót. Uppgröfturinn leiddi í ljós litla grjóthlaðna tóft sem var 2 x 2,7 m að stærð. Engin gólfög fundust innan tóftarinnar, aðeins gamalt yfirborðslag sem hefur myndast við troðning innan hennar. Vegghleðslur voru hrundar á köflum en tvær neðstu grjótraðirnar að mestu óhreyfðar. Veggirnir voru ágætlega hlaðnir. Lítið fannst af gripum en þó voru þar fjögur glerbrot og þrjú leirkersbrot, úr sama ílátinu, en mest af skothylkjum frá hernum. Einnig fundust tveir tjaldhælar fyrir utan tóftina, upp við einfalda steinaröð hálfum metra norðvestan við hana.

Markmið rannsóknarinnar var að komast að aldri tóftarinnar og hlutverki. Staðsetning og útlit bendir til að tóftin hafi verið notuð sem skotbyrgi. Gripirnir benda einnig til þess að herinn hafi endurnýtt byrgið og notað við skotæfingar og jafnvel tjaldað yfir það. Ekkert þak var á tóftinni og það virðist sem tóftin hafi

verið hlaðin í boga til að mynda einhvers konar skjól. Skortur á gólfum bendir einnig til þess að mannvirkið hafi verið lítið notað og í stuttan tíma í senn sem styður þá kenningu að mannvirkið hafi verið byrgi. Engin gjóskulög fundust á svæðinu og því var ekki hægt að ákvarða aldur hennar.

English Summary

The aim of the research was to investigate the age and function of a bunker [425] in the western area of Keflavíkurlugvöllur airport, which is endangered by planned construction work at the site.

The remains were only 0,5–1 cm under the surface. The excavation revealed a small stone structure that was 2,0 x 2,7 m. There were no floor layers inside the structure, only an old surface layer that was formed by trampling inside the structure. The walls are collapsed but the bottom lines of stone are still in their original place. There were not a lot of finds in the area but still some four piece of glas and three pottery sherds. Findings were mostly cartridges from the army. Two tent pins were found outside the structure, next to a simple stoneline half a metre northwest of the structure.

The location and appearance of the structure indicate that it was used as a shooting bunker for shooting foxes. However the finds indicate that the army reused the bunker and might have put a tent over it. The structure had no roof and it appears as if it was build in an arcuate shape as to give shelter. The lack of floors also indicates that the structure was not used much and only for short periods at a time. All these evidence support the theory that this was a bunker. There were no tephra layers in the area and therefor it is hard to determine the age of the structure.

10. Aðrar rannsóknir

Auk rannsóknanna sem fjallað er um hér að framan voru gefin út þrjú rannsóknarleyfi sem fá ekki sérstaka umfjöllun.

Bjarni F. Einarsson hafði eftirlit með framkvæmdum í Húnaþingi vestra (2016050072). Engin mannvirki komu í ljós við framkvæmdirnar og einungis mannvistarlög sem virtust frekar ung. Steinunn Kristjánsdóttir tók jarðvegssýni á minjasvæðinu á Skriðuklaustri (2016020122) og átti greining þeirra að miða að því að útskýra mikið magn kvikasilfurs, blýs og kadmíum í beinum úr kirkjugarðinum. Ragnar Edvardsson safnaði hvalbeinum úr sjó við Dvergastein og Uppsalaeyri við Ísafjarðardjúp (201608-0030). Beinir verða tegundagreind, erfðabreytileiki skoðaður og upplýsingarnar bornar saman við upplýsingar úr heimildum.

Að auki voru gefin leyfi til tveggja rannsókna sem ekki fóru fram eða var frestað. Rannsókn með leyfi 201606-0024 fór ekki fram heldur var viðfangsefni hennar felld undir borkjarnarannsóknir á leyfi 201606-009.

Rannsókn á Skeljastöðum í Þjórsárdal (201610-0003) var frestað til ársins 2017.

Myndaskrá

Mynd 1. Rannsóknir á Íslandi árið 2016. Númerin vísa til kafla í skýrslunni.	5
Mynd 2. Krýsuvíkirkirkja. Yfirlit yfir kirkjugrunninn, horft í suðaustur. Ljósmynd: Heiðrún Eva Konráðsdóttir.	6
Mynd 3. Bygggarðar á Seltjarnarnesi, framkvæmdasvæði. Horft í norðaustur. Ljósmynd: Nicola Trbojevic.	8
Mynd 4. Stækkun urtagarðs í Nesi á Seltjarnarnesi. Stærri skurðurinn grafinn niður í óhreyft. Engin merki um mannvist fundust. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.	10
Mynd 5. Móakot í Nesi á Seltjarnarnesi. Uppgriftarsvæðið við lok uppgraftar 2016. Myndin er tekin úr flygildi í norðausturátt. Ljósmynd: Gísli Pálsson.	12
Mynd 6. Ruslalög ofan á torfi og grjóti í norðursniði, undir Mýrargötu í Reykjavík. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.	14
Mynd 7. Vesturgata 18 í Reykjavík, framkvæmdasvæðið. Horft til norðausturs. Ljósmynd: Nikola Trbojevic.	16
Mynd 8. Aðalstræti 2 í Reykjavík. Framkvæmdasvæðið að lokinni rannsókn. Horft í norðvestur. Ljósmynd: Nicola Trbojevic.	18
Mynd 9. Ruslalög ofan á torfi og grjóti í norðursniði, undir Mýrargötu í Reykjavík. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.	19
Mynd 10. Borkjarni úr nyrðri hluta MR túnsins í miðbæ Reykjavíkur. Í kjarnanum má sjá torflag. Ljósmynd: Lísabet Guðmundsdóttir.	21
Mynd 11. Raskaðar leifar móösku og grjóthleðslu. Horft í vesturátt, að Laugavegi 2. Ljósmynd: Sólrún Inga Traustadóttir.	23
Mynd 12. Árbær í Reykjavík. Yfirlitsmynd af skurði 1 tekin í vesturátt. Ljósmynd: Margrét Björk Magnúsdóttir.	25
Mynd 13. Mannvirki 2 í hitaveituskurði í landi Stóru Drageyrar í Skorradal. Ljósmynd: Lísabet Guðmundsdóttir.	27
Mynd 14. Opinn skurður í nágrenni Bæjarkirkju í Borgarfirði. Ljósmynd: Kevin Martin.	29
Mynd 15. Arnarstapi. Yfirlit yfir rannsóknarsvæðið, profuskurðir merktir inn. Ljósmynd: Kevin Martin.	31
Mynd 16. Yfirlit yfir leifar bæjarhóls Miðvalla á Snæfellsnesi. Upp á myndinni snýr til norðvesturs. Ljósmynd: Kevin Martin.	33
Mynd 17. Yfirlitsmynd af túni Hólahóla á Snæfellsnesi. Horft til norðvesturs. Ljósmynd: Kevin Martin.	35
Mynd 18. Öndverðarnes á Snæfellsnesi. Horft til suðurs. Ljósmynd: Tom Ryan.	37
Mynd 19. Rústir við Bjarnarhöfn. Loftmynd af könnunarskurðum. Ljósmyndari: Vilmundur Pálmason.	38
Mynd 20. Helgafell í Helgafellssveit. Staðsetning könnunarskurða. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.	40

Mynd 21. Unnin yfirlitsmynd (orthomosaic) af skipsflakinu Melckmeyt í Flatey á Breiðafirði. Ljósmynd: Kevin Martin.	41
Mynd 22. Rannsóknarsvæðið á Reykhólum fellt inn á loftmynd sem er í eigu Reykhólahrepps. Ljósmynd: Loftmyndir ehf.	43
Mynd 23. Hvalsker í Patreksfirði. Skurður í gegnum meint Pallanaust. Ljósmynd: Birna Lárusdóttir.	45
Mynd 24. Aðalstræti á Patreksfirði mót NA. Næst eru Vatneyrarbúð (1916), Símsstöðin (1893) og Ólafshús (1896). Ljósmynd: Óskar Leifur Arnarsson.	46
Mynd 25. Hrafseyri við Arnarfjörð. Niðurgröfturinn og veggir til beggja hliða. Veggurinn nær er útflattur. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.	48
Mynd 26. Auðkúla í Arnarfirði. Séð yfir járnvinnslusvæðið undir lok rannsóknar. Ljósmynd: Margrét Björk Magnúsdóttir.	50
Mynd 27. Hnífsdalur. Könnunarskurður C sem gerður var í Bænhúshól. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.	52
Mynd 28. Kolgrafarvík á Ströndum. Brenda Prehal og Sant Mukh Khalsa teikna upp skurði 1 og 5. Ljósmynd: Dawn Elsie Mooney.	53
Mynd 29. Bær í Sandvík. Yfirlitsmynd af tóftasvæðinu. Ljósmynd: Guðmundur Stefán Sigurðarson.	55
Mynd 30. Strákey í Kaldrananeshreppi. Horft í suður yfir rannsóknarsvæðið. Múrsteinseldstæði og stoðarhola. Ljósmynd: Ragnar Edvardsson.	56
Mynd 31. Bjarg í Miðfirði. Yfirlitsmynd af framkvæmdasvæði tekin með dróna. Ljósmynd: Guðmundur Stefán Sigurðarson.	58
Mynd 32. Þingeyrar. Minjavörður Norðurlands vestra, Þór Hjaltalín, við borkjarnatöku. Ljósmynd: Guðmundur St. Sigurðarson.	60
Mynd 33. Þingeyrar. Staðsetning könnunarskurða 2016. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.	62
Mynd 34. Við rannsóknir á Egg í Hegranesi. Ljósmynd: John Steinberg.	64
Mynd 35. Brian Damiata gengur um Hegranesþing í Skagafirði með CMD Explorer. Ljósmynd: John Steinberg.	66
Mynd 36. Nika Zeitlin, Alisha Sawyer, Annie Greco og Leigh Koszarsky taka borkjarna á Ásgrímsstöðum í Skagafirði. Ljósmynd: John Steinberg.	67
Mynd 37. Nemarnir Nicholas Zeitlin, Jared Muehlbauer og Lauren O'Connor taka borkjarna á Næfurstöðum í Skagafirði. Ljósmynd: Kathryn Catlin.	69
Mynd 38. Yfirlitsmynd úr lofti af kirkjugarðinum í Keflavík á Hegranesi við lok uppgrftar. Ljósmynd: Guðný Zoëga.	71

Mynd 39. Kjarni úr Blákápuagarði í Fljótum. Garðurinn er eldri en 1104 gjóskan sem sést á 14 cm dýpi. Ljósmynd: Guðný Zoëga.	73
Mynd 40. Yfirlitsmynd sem sýnir hitaveituskurð á Sjöunda í Fljótum. Ljósmynd: Guðný Zoëga.	75
Mynd 41. Kirkjugarðurinn á Minni-Sléttu í Fljótum séður úr lofti. Ljósmynd: Guðný Zoëga.	77
Mynd 42. Möðruvellir. Staðsetningar skurða 2016. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.	79
Mynd 43. Innbærinn á Akureyri. Svæðið fyrir uppgröft. Horft til suðurs. Ljósmynd: Ármann Guðmundsson.	81
Mynd 44. Munkaþverá. Staðsetning könnunarskurða 2016. Ljósmynd: Landmælingar Íslands/Vala Gunnarsdóttir.	83
Mynd 45. Tóft í landi Narfastaða í Reykjadal. Ljósmynd: Howell M. Roberts.	85
Mynd 46. Horft yfir skálastæðið á Hofstöðum í Mývatnssveit og út eftir Laxárdal, til NNV. Ljósmynd: Orri Vésteinsson.	87
Mynd 47. Stöð í Stöðvarfirði. Drónamynd af öllum rannsóknarreitunum. Á myndinni sjást báðir skálarnir í tveimur reitum t.h. og yngri smiðja í reitnum t.v. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.	88
Mynd 48. Eldvatn, kumlstæðið eftir gröft. Horft í VSV. Ljósmynd: Uggi Ævarsson.	89
Mynd 49. Yfirlit yfir „Lambhúsið“ í Skarðsseli í Landsveit. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.	91
Mynd 50. Keldur á Rangárvöllum. Staðsetning könnunarskurðar. Kort: Sigurður J. Bergsteinsson.	92
Mynd 51. Skálholt. Dagur eitt á vettvangsnámskeiði. Uppgraftarsvæðið opnað. Horft í ANA. Ljósmynd: Sólrún Inga Traustadóttir.	93
Mynd 52. Hveradalir. Rúst fyrir rannsókn. (Stafrænar myndir nr. 2. Horft mót SA). Ljósmynd: Ármann Dan Árnason.	95
Mynd 53. Yfirlitsmynd af skotbyrgi á Keflavíkurlflugvelli. Ljósmynd: Lilja Laufey Davíðsdóttir.	96